

Werken aan rechtvaardige

VREDE

Dit pleidooi van 'Kerk en Vrede' is een
Special van het kwartaalblad *Vredesspiraal*

jrg. 11, nr. 3, september 2015

Een pleidooi van Kerk en Vrede

Ter inleiding

Dit document is een oproep aan ons allen ons te oefenen in het leren van de rechtvaardige vrede. We leven in een wereld vol geweld. Daar zijn we het afgelopen jaar op een dramatische wijze mee geconfronteerd. Verwoeste steden. Aanlagen. Onthoofdingen. Stromen mensen die het geweld ontvluchten. Ontreddering. Televisie en internet brengen de beelden heel dichtbij.

Het meeste geweld speelt zich op afstand van ons af. Een reactie op al die vormen van geweld is dat onze westerse wereld zich afschermt door er letterlijk en figuurlijk muren voor op te werpen. Dat zien we heel duidelijk bij de komst van duizenden vluchtelingen uit Afrika en het Midden-Oosten naar Europa: er wordt alles aan gedaan om ervoor te zorgen dat zij Europa niet in komen.

Maar er waren de laatste decennia ook ontwikkelingen die hoop gaven. Bijvoorbeeld toen er op een geweldloze wijze een einde kwam aan dictaturen in Oost-Europa. Een unicum: de machthebbers zagen af van het gebruik van geweld toen ze geconfronteerd werden met een overtuigde bevolking. Zuid-Afrika schafte de apartheid af, zonder dat het tot een burgeroorlog kwam.

Hoopvol was ook dat de bevolking in verschillende Arabische landen geweldloos in opstand kwam tegen onderdrukkende regimes. De aanblik van zoveel mensen die opstonden en hun stem lieten horen, ontroerde en gaf een glimp van een visioen van een wereld van vrede en recht.

Op veel plaatsen is dat verzet echter in bloed gesmoord. Het zien van de dramatische beelden van geweld in onze tijd roept uiteenlopende reacties op, woede en gevoelens van

machteloosheid voorop, want geweld went gelukkig nooit. Beelden van mensen in zulke dramatische omstandigheden leiden terecht steeds weer tot de gedachte dat we te hulp moeten schieten. We moeten iets doen. Maar wat en hoe? Moeten we nu concluderen dat de inzet om op geweldloze wijze een einde te maken aan onrecht niet werkt?

Het gevaar is groot dat de westerse wereld overgaat tot stappen die op korte termijn lijken te helpen, maar op de langere termijn alleen de ellende vergroten, zoals vormen van militaire interventie. Het brede publiek steunt dat, uit terechte woede over het waargenomen geweld. Het is echter belangrijk dat we bij alle woede toch zorgvuldig blijven nadenken en dienovereenkomstig handelen. Nadenken over achtergronden en motieven, over de effectiviteit van soortgelijk handelen in het verleden,

over de effecten van dat handelen in het heden en in de toekomst, over wat de rol van westerse landen, ook ons land, tot nu toe is geweest en wat die zou moeten zijn en over belangen die een rol spelen bij het ontstaan van geweld en bij de instandhouding daarvan.

Want ook al lijkt het geweld ver weg van ons, het heeft vaak oorzaken die veel met ons te maken hebben. Als we mensen die waar ook ter wereld

opkomen voor gerechtigheid willen steunen, zullen we in de eerste plaats een einde moeten maken aan politiek en economisch beleid van ons eigen land en onze eigen regio die hun strijd in de weg staan en bijdragen aan onrecht.

Het is kennelijk moeilijk te twijfelen aan de effectiviteit van geweld.

Bij de gewapende interventies van het Westen in conflicten elders in de wereld die we de laatste decennia hebben zien plaatsvinden, heeft het maar al te vaak ontbroken aan zo'n proces van nadenken. Met alle gevolgen van dien. Zelfs de betrokken overheden geven toe dat militaire interventies meestal leiden tot escalatie in plaats van tot een oplossing, ook al lijken diezelfde overheden daar weinig van te leren. Het is kennelijk moeilijk te twijfelen aan de effectiviteit van geweld (Hans Blom, in *Trouw* 3 juli 2015, heeft het over "doormodderen").

In dit document willen we naar aanleiding van de conflicten die op dit moment gaande zijn wél nadenken en wél al die vragen stellen en pogen te beantwoorden. Wij zoeken ook naar alternatieven voor de inzet van geweld, en geven daar concrete aanwijzingen voor. Ook doen we een reeks van aanbevelingen voor leerprocessen die aangegaan moeten worden, omdat het stichten en onderhouden van vrede geleerd moeten worden. Teveel tijd, geld en energie wordt gestoken in oorlog. Nu gaat het erom de vrede te leren. Ook daarvoor is aandacht, tijd, energie en geld nodig. Er zijn verschillende tradities die ons hiervoor iets te bieden hebben en ons visioen van vrede, en de weg ernaar toe, kunnen versterken.

De opbouw van dit document:

1. We beginnen met een hoofdstuk over onze motieven. Daarbij gaan we in op wat ons inspireert en bemoedigt. De discussie over het gebruik van geweld in onze eigen kring hoort daarbij: 'zijn we met alle geweld geweldloos?' Deze paragraaf eindigt met een visie op pacifisme als ruimte voor bezinning.
2. Dan volgt een hoofdstuk over een aantal brandhaarden in de wereld. Hoe kwam het zo, wat is er gaande, en wat is onze betrokkenheid daarbij? We behandelen (te kort, daarvan zijn

we ons bewust) IS in Syrië en Irak, de situatie in Oekraïne, Israël en Palestina, en Afrika.

3. Wat leren deze brandhaarden ons? is de vraag die in hoofdstuk 3 besproken wordt. In overeenstemming met de gedachte van 'pacifisme als ruimte voor bezinning' wordt gepoogd steeds een laag dieper af te steken dan meestal gebeurt. Dat levert een lange reeks aandachtspunten op.
4. Dat brengt ons tot de conclusie dat ander beleid nodig is: een coherent vredesbeleid op alle mogelijke gebieden; we werken dat uit zowel voor de korte als voor de lange termijn.
5. In hoofdstuk 5 geven we een reeks voorbeelden van organisaties die zich inzetten voor conflictpreventie en geweldloze conflictoplossing.
6. Hoofdstuk 6 behandelt de vraag wat we kunnen doen: individueel en in de verbanden waar we deel van uitmaken. Daarbij komen aan het slot uitgebreid de kerken aan bod. We sluiten het document af met een reeks aanbevelingen aan de kerken om zich weer diepgaand bezig te houden met de vragen van oorlog en geweld. Ten slotte wordt het document gevolgd door een reeks vragen, als hulp voor groepen die met elkaar over de tekst van gedachten willen wisselen. De concrete aanbevelingen aan de politiek die in het document voorkomen, hebben we apart ook nog eens weergegeven aan het slot.

Eén belangrijke opmerking vooraf moet hier nog gemaakt worden. In dit document gaan we in op de internationale situatie en onze rol en mogelijkheden daarin. Maar er is natuurlijk ook in Nederland zelf sprake van situaties van geweld, conflict en onrecht, die in sommige gevallen niet los staan van die internationale ontwikkelingen. We gaan daar in dit document niet op in. Dat betekent echter niet, dat die situaties niet onze aandacht hebben. Integendeel, Kerk en Vrede is dit jaar begonnen met een nieuw project: Show your Struggle. Daarin pogen we toenadering tot stand te brengen tussen groepen in de Nederlandse samenleving door het blootleggen van structureel racisme en andere vormen van geweld die sociale uitsluiting en vervreemding in de hand werken en doen voortduren.

Zie hiervoor www.kerkenvrede.nl.

Onze motieven

Kerk en Vrede is een vereniging van mensen die weigeren hun vertrouwen in geweld te stellen. Elke poging tot (religieuze of ethische) rechtvaardiging van militair geweld en de voorbereiding ervan verhindert het werken aan wezenlijke verzoening – en daartoe zijn gelovigen en religieuze gemeenschappen geroepen. Wij geloven dat we ons moeten en kunnen wagen op de weg van de actieve geweldloosheid in dienst van de gerechtigheid. Die weg is lang geleden voor ons begonnen bij de profeten van Israël en Jezus van Nazaret. Daarom zijn de joodse en christelijke tradities een bron van inspiratie en bemoediging.

“Deze tekst is opgesteld door leden van de Theologische Werkgroep van Kerk en Vrede (zie www.kerkenvrede.nl voor informatie over de werkgroep), in het bijzonder Greetje Witte-Rang, Harry Pals, Henk van Andel, Gied ten Berge, Heleen Broekema, Bram Grandia en Fred van Iersel. We danken Mark Akkerman voor zijn hulp op onderdelen van de tekst. Wij schreven dit document uit

verontrusting over het groeiende geloof in geweld als oplossing van conflicten wereldwijd, en over het zwijgen van de Nederlandse kerken daarover, terwijl die in het verleden en in oecumenisch verband een veel actiever rol kozen. Wij hopen dat de tekst zal bijdragen aan een grondiger bezinning op de oorzaken en aanpak van conflicten.”

De joodse en christelijke tradities als bronnen van inspiratie

Wij horen in het Eerste Testament als hoofdlijn de roep om bevrijding van onderdrukte mensen. Daartoe neemt de bijzondere God uit deze verhalen zelf het initiatief. Deze God helpt het volk op weg naar het land van belofte. Dat land is niet exclusief voor hen: het is het begin van een nieuwe aarde voor alle mensen. Die bevrijding wordt in de vertellingen nogal eens bevochten met geweld. Dat roept verlegenheid bij ons op. We kunnen die verhalen niet meer onbekommerd navertellen, omdat ze maar al te vaak als legitimatie voor verdergaand geweld gediend hebben. Het maakt wel uit dat dat geweld niet aan mensen, maar aan God is voorbehouden: "Aan Mij is de wraak en de vergelding" (*Deuteronomium 32:35*). Wij horen hierin de uitdaging om de moed te hebben de vergelding over te laten aan de Eeuwige. De rabbijnse uitleg (Misjna en Talmoed) neigt ook naar een uitleg die het geweld in de verhalen ontkracht. Er wordt bijvoorbeeld verteld: als de engelen juichen wanneer de Egyptenaren verdrinken in de Schelfzee, maant de Eeuwige hen tot stilte, "want de Egyptenaren zijn ook mijn mensen!"

Jezus was een Jood en stond in de profetische traditie van bevrijding. Bij zijn inzet aanvaardde hij liever de eigen dood dan dat hij geweld gebruikte. Daarin herkenden de mensen om hem heen zijn god-gelijkheid, dat hij zich tot in de dood gaf voor mensen. Zijn volgelingen willen zijn weg voortzetten: "Wreek jezelf niet, maar laat plaats voor de toorn", schrijft Jezus' leerling Paulus (*Romeinen 12:19*) als een voortzetting van de weg die Mozes in *Deuteronomium* wees. Paulus laat daarop volgen: "Maar als je vijand honger heeft, geef hem te eten, als hij dorst heeft, geef hem te drinken, dan stapel je gloeiende kolen op zijn hoofd." (vs. 20-21). Anders gezegd: door zo te handelen bezorg je je vijand een kop als vuur – schaamte die hopelijk leidt tot inzicht. Paulus eindigt met een sterk appèl: "Laat je niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede!" (vs. 22). Dit is geen weg voor passieve of bange mensen, maar voor creatieve en zachtmoedige mensen. Het is een weg die bewandeld werd en wordt door mensen van uiteenlopende levensovertuigingen als Gandhi,

Abd al-Qadar, Martin Luther King, Aung Suu Kyi, Henriette Roland Holst en talloze anderen van wie we de namen vaak niet kennen. Allemaal mensen die een scherpe analyse maakten van het onrecht dat ze om zich heen waarnamen en waar ze zich tegen keerden. Vaak waren ze geheel geweldloos, steeds streefden ze naar een minimalisering van geweld, want geweld zagen ze als een probleem op zich, niet als een oplossing.

Wij zijn enorm verward en geschokt over wat we in de wereld zien gebeuren. Maar we zijn ook ervan overtuigd dat we ons veel grondiger moeten bezinnen voordat we tot handelen overgaan, en dat die bezinning permanent moet zijn. En dat er andere en creatievere dingen zijn die we kunnen doen dan naar geweld grijpen.

De taak van religieuze gemeenschappen

Religieuze gemeenschappen zijn wat ons betreft bij uitstek tegendraadse en creatieve plekken van bezinning en geweldloos verzet tegen alles wat mensen onderdrukt. Wij zien het als onze taak om hen ertoe uit te dagen deze plaats in te nemen – zo vullen wij ons actieve pacifisme in.

Kerken in Nederland hielden zich vooral in de laatste decennia van de vorige eeuw intensief bezig met de vragen van oorlog en geweld. Ook al wordt nog jaarlijks de Vredesweek gehouden, toch is het enthousiasme en de inzet in (zowel de landelijke als de plaatselijke) kerken veel minder geworden. De laatste keer dat de Nederlandse bisschoppenconferentie zich uitsprak over het geweldsvraagstuk was in 'Tot vrede in staat', het herderlijk schrijven 'over gerechtigheid, veiligheid en vrede in de geest van het evangelie' uit 1996. We lezen daar: "Vermijding en beperking van geweld is een christelijke opdracht die Jezus in de Bergrede klemmend heeft geformuleerd". Wij gaan er ook van uit dat kerken hun oor te luisteren leggen bij broeders en zusters over de hele wereld en zo gebruik maken van de mogelijkheden die de oecumene biedt. Dat ze luisteren naar hoe gelovigen elders aankijken tegen conflicten en onze rol en taak daarin. De Internationale Oecumenische Vredesconvocatie van de Wereldraad van Kerken die in 2011 in Kingston plaatsvond, riep de kerken op te werken aan rechtvaardige vrede. Onder rechtvaardige vrede

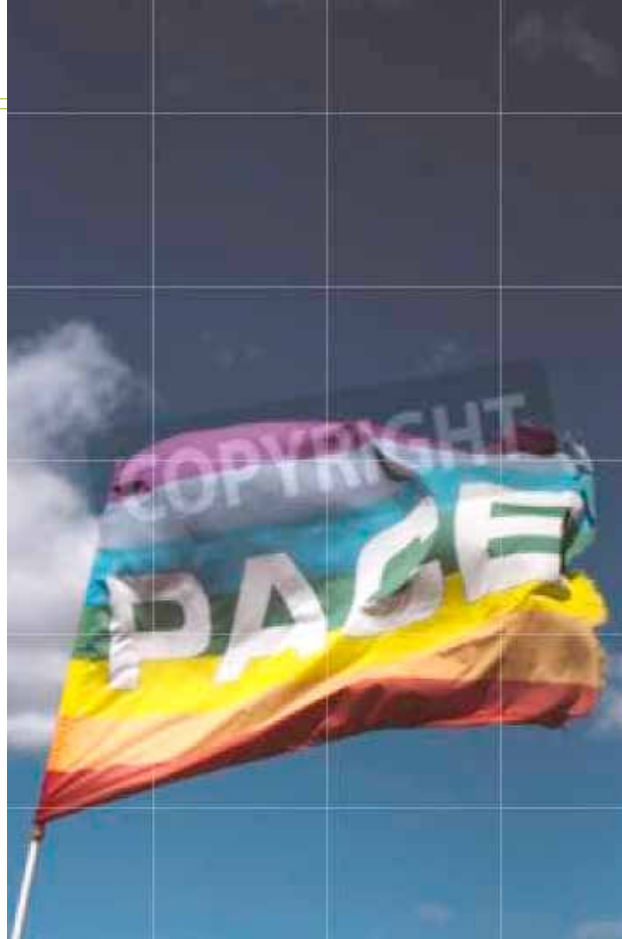
wordt verstaan: 'een collectief, dynamisch en tegelijk goed verankerd proces om mensen te bevrijden van angst en gebrek, om vijandschap, discriminatie en onderdrukking te overwinnen en om voorwaarden te scheppen voor rechtvaardige verhoudingen die voorrang geven aan de meest kwetsbaren en die de heilzaamheid van de schepping respecteren'. We kunnen niet over vrede en veiligheid spreken, zonder ook te spreken over gerechtigheid. De Wereldraad van Kerken riep op tot een Pelgrimage van Gerechtigheid en Vrede. Het is in die geest dat we dit document hebben willen schrijven. We hopen en willen ons ervoor inzetten dat de Nederlandse kerken, net als in de jaren '60-'80 van de vorige eeuw, de bezinning op deze belangrijke vragen stimuleren.

Met alle geweld geweldloos?

Onder de leden van de vereniging *Kerk en Vrede* zijn mensen die niet uitsluiten dat zij ooit, onder heel strikte condities, toch zouden kiezen voor de inzet van vormen van geweld, maar die tegelijk zien dat aan die condities vrijwel nooit voldaan wordt. Andere leden wijzen op voorhand ieder gebruik van geweld af, waarbij sommigen een uitzondering maken voor politiek geweld, als dat ten minste beperkt en terughoudend wordt ingezet.

We hebben door de jaren heen gezien dat in veel landen waar de bevolking leed onder een onderdrukkend regime, die bevolking na een lange geweldloze strijd koos voor gewapend verzet. Het is niet aan ons daarover een oordeel uit te spreken. Onze eerste taak is te kijken wat de rol van ons land, onze politiek en economie en die van onze 'bondgenoten' is bij het ontstaan, bestaan en aanblijven van dergelijke dictaturen. Wij zijn geen toeschouwers en 'beoordelaars' van het wereldtoneel, maar actieve en zelfs vaak toonaangevende spelers, en we moeten leren die rol kritisch te onderzoeken. Wat hebben wij gedaan, nagelaten, wat hadden we móeten doen?

Een voorbeeld: de zogenaamde Arabische lente, de opstand van mensen in Lybië, Egypte, Qatar, Syrië en andere landen tegen hun onderdrukkers, die uiteindelijk met geweld hun eigen bevolking aanpakten. Maar al te vaak deden zij dat met wapens die door westerse wapenpro-

ducenten aan deze dictaturen geleverd waren, hoewel bekend was hoe wreed hun bewind was. En nog steeds propageert onze minister van defensie samen met Nederlandse wapen- en veiligheidsbedrijven de verkoop van wapens in het Midden-Oosten.¹ Als wij op deze (en vele andere) manieren onderdrukkende regimes steunen, is het niet aan ons om mensen die in hun wanhoop naar de wapens grijpen, te veroordelen, maar moeten we in ons eigen land in actie komen. Tegelijk maken wij ons zorgen over de gevolgen van het gebruik van revolutionair en bevrijdend geweld, want maar al te vaak hebben we gezien dat dit leidt tot hardere onderdrukking door een overmachtige tegenstander (wat we in veel landen in het Midden-Oosten zien). Of we zien dat het geweld de gebruiker zélf zodanig verandert, dat die op zijn beurt tot onderdrukker wordt (zoals bij sommige voormalige leiders van bevrijdingsbewegingen het geval was). Die zorgen zullen we zeker ook, in alle bescheidenheid, delen met groepen (zoals kerken en NGO's) in de betrokken landen waarmee we een relatie onderhouden.

In 1921 zei de joodse filosoof Walter Benjamin dat waar mensenrechten te vuur en te zwaard worden beschermd, ze maar al te gauw mee de afgrond ingaan. Hij wees er ook op dat dit soort

geweld altijd weer legitimatie zoekt in de rechtvaardigheid van een zaak en dus in het recht zelf, maar zo gauw het losbarst, zei hij, zal dat recht niet door dit geweld worden ontzien.² De leden van *Kerk en Vrede* herkennen zich in deze uitspraak, die is gebaseerd op de ervaring met zoveel goedbedoeld geweld dat in zijn tegendeel verkeerde en grote schade aanbracht, aan vijand, vriend en niet te vergeten de gebruiker van het geweld zelf, en de vrede niet dichterbij bracht.

Pacifisme als ruimte voor bezinning

Het is opmerkelijk dat in discussies over het geweld veel mensen, ook in de media, de kerken en zelfs in de vredesbeweging, zich haasten te verklaren dat ze geen pacifist zijn. Hierin schuilt de bedenkelijke suggestie dat geweldloosheid in deze wereld het grotere kwaad zou zijn. Ze isoleert pacifisten, brandmerkt hun opvattingen in het beste geval als naïef en maakt ze soms ook tot zondebok. Het doet volstrekt geen recht aan blijvende gewetensvorming over het Zesde Gebod ('Gij zult niet doodslaan') en het willen blijven leren van wat geweld met mensen doet, vroeger en vandaag. Pacifisten verschansen zich niet in een bastion van eigen gelijk. Pacifisme vormt geen gesloten doctrine. In de periode van de dienstplicht dwong de staat gewetensbezwaarden militaire dienst lange tijd tot een bekentenis van een absolute doctrinaire overtuiging. Hij oefende daarmee juist gewetensdwang uit op mensen die hun geweten wilden volgen oog in oog met concrete situaties en die van zichzelf wel wisten dat fundamenteel nadenken over geweld vraagt om een open, lerende houding. Dat kan verschillende kanten opgaan. De Duitse theoloog Dietrich Bonhoeffer nam deel aan het beramen van een aanslag op Hitler zonder het gevoel te hebben zijn pacifistische idealen te verloochenen.³ Zijn eigen pacifisme was gerijpt vanuit zijn weerzin tegen het nationaalsocialisme. Hij maakte zijn keuze, zich bewust van de eventueel schuldige gevolgen van zijn besluit en van de schuld als hij ervoor was weggelopen. Je kunt dus ook als pacifist aan het 'bittere einde' toe komen, omdat je het met je idealen niet haalt en net als Bonhoeffer eenvoudig doet wat - in jouw visie - gedaan moet worden. In een documentaire over Stalingrad kwam eind

jaren '90 een bejaarde Duitser aan het woord die vertelde dat hij na de hel van Stalingrad de rest van zijn leven als activist aan het pacifisme had gewijd. Hij stond na zijn gruwelijke ervaringen anders afgestemd dan Bonhoeffer

Wij zijn enorm verward en geschokt over wat we in de wereld zien gebeuren. Maar we zijn ook ervan overtuigd dat we ons veel grondiger moeten bezinnen voordat we tot handelen overgaan, en dat die bezinning permanent moet zijn. En dat er andere en creatievere dingen zijn die we kunnen doen dan naar geweld grijpen.

toen die voor zijn keuze stond, maar hij deed wat er door hem na zijn ervaringen gedaan moest worden. Is niet de één pacifist gebleven en de ander het geworden? Beiden hebben het pacifisme beleefd als 'leerhuis', als ruimte voor bezinning.⁴

Het is dit beeld van 'pacifisme als ruimte voor bezinning' waarvoor wij iedereen uitnodigen: een beweging waarin we het geweld steeds weer als het probleem benoemen en niet op voorhand rechtvaardigen. Een beweging waarin we willen leren van wat denkers en ervaringsdeskundigen ons hierover te zeggen hebben. Pacifisme hoeft niet te worden opgevat als een bekrompen 'isme', het blijft namelijk onder alle omstandigheden de laatste radicale, morele kritiek en 'school', waar dieper mag worden nagedacht over de oorzaken en gevolgen van het geweld. Het legt bloot dat geweld altijd weer nieuw geweld baart, dat het de ander demoniseert en doodt om van zijn gezicht en verhaal af te zijn.

1. Zo bezocht de Nederlandse minister van Defensie in februari 2015 met de Nederlandse wapenindustrie een grote wapenbeurs in Abu Dhabi. Zie www.stopwapenhandel.org voor meer informatie over Nederlandse medewerking aan wapenbeurzen in Nederland en het buitenland.
2. Zie: <http://wqd.nl/XclEi>.
3. We baseren ons hier op een artikel over Bonhoeffer van de hand van Harry Zeldenrust in: Paul van Dijk, Herman Noordegraaf en Greetje Witte-Rang (red.), *Gidsen en Getuigen op de pelgrimage naar vrede*, Narratio 1999.
4. Gied ten Berge, *Vredesbeweger. Ervaringen in de vredesbeweging 1973-2008*, Nijmegen 2008, 31-32

Enkele belangrijke brandhaarden

We bespreken hier enkele concrete brandhaarden van dit moment. Uiteraard kunnen we daarbij niet volledig zijn, want in alle gevallen is sprake van een zeer gecompliceerde situatie die ook belangrijkste wortels in het verleden heeft.¹ Steeds is ook sprake van een betrokkenheid van westerse landen, soms gedurende vele decennia, die ingrijpende gevolgen had voor de situatie in die gebieden. We kunnen hier slechts een aantal centrale aspecten naar voren halen. Die brengen ons ertoe te stellen, dat ingrepen van buitenaf met de inzet van (nog meer) geweld de situatie verder zullen doen verslechteren. In het volgende hoofdstuk zullen we enkele algemene conclusies trekken.

IS in Syrië en Irak

Zowel Syrië als Irak hebben een lange voorgeschiedenis van dictatuur en strijd, van steun én boycot door het buitenland. Wie die voorgeschiedenis niet kent, kan de opkomst van en de steun voor IS niet begrijpen. IS is mede ontstaan uit de verschrikkingen van oorlog, bezetting, moordpartijen, foltering. Dertien jaar van brute sancties (1990-2003) en de invasie van 2003 hebben geleid tot de dood van ongeveer een miljoen Irakezen. De stad Fallujah viel als eerste in handen van IS doordat de bevolking alle vertrouwen en hoop op een andere toekomst verloren had: Fallujah werd compleet verwoest door de Amerikanen in 2004, en de inwoners kampen als gevolg daarvan (tot op de dag van vandaag) met kanker en misgeboorten. Het militair ingrijpen van de VS vond plaats zonder instemming

van de VN Veiligheidsraad en op oneigenlijke gronden: de vermeende aanwezigheid van massavernietigingsmiddelen en de aanstaande mogelijkheid van Irak nucleaire wapens te fabriceren. Beide bleken niet waar. Daarbij heeft het militair ingrijpen van de VS niet geleid tot waar het hun – naar eigen zeggen – om gegaan zou zijn, namelijk het vestigen van een democratie in het land waar ruimte zou zijn voor alle groepen. Integendeel. Door het optreden van de VS in Irak werd het land in een chaos gestort: de Amerikaanse bewindvoerder ontsloeg het gehele leger, dat vooral bestond uit Soennieten, een stroming binnen de Islam die in Irak in de minderheid was, maar met de steun van Saddam Hoessein de meerderheid van Sjiïten onderdrukte. Doordat de grenzen nauwelijks meer bewaakt werden, konden uiteenlopende radicale groe-

pen uit het buitenland het land binnenkomen. Toen in 2006 de Sjiïtische Al-Maliki via democratische verkiezingen aan het bewind kwam, leidde dat allengs tot steeds grotere achterstelling van de Soennieten. En het is onder deze groep, en in het bijzonder onder de ontslagen militairen, dat IS zijn aanhang vindt. Ook de buitenlandse groepen die het land binnengekomen waren, sloten zich bij IS aan. Inmiddels keren velen zich van IS af vanwege het gruwelijke geweld van deze groep. IS maakte de oversteek naar Syrië toen dat land in een burgeroorlog terecht was gekomen vanwege het verzet tegen dictator Assad. Het verzet tegen Assad is echter verdeeld, zodat buitenlandse steun voor het gezamenlijke verzet geen reële optie is. IS is in het geheel van de oppositie tegen Assad echter een krachtige partij. Dat heeft het Westen, dat sympathiek stond tegenover het verzet tegen Assad, en in het bijzonder de VS, in een moeilijk parket gebracht. In feite functioneert Assad nu als bondgenoot van Obama in de militaire strijd tegen IS. Dit alles voedt in het Midden-Oosten de haat tegen het Westen en de VS in het bijzonder en vergroot de steun voor IS. De coalitie van westerse landen die IS wil bestrijden,

weet dat IS niet met bombardementen vanuit de lucht is te verslaan, maar is niet bereid zelf de strijd op de grond te voeren. Die strijd zou moeten worden gevoerd door Koerden en Sjiïeten, die echter hun eigen belangen hebben. De Koerden voeren al jarenlang een gewapende strijd voor een eigen staat en wapens, aan de Koerden geleverd om IS te bestrijden, zullen al heel snel daarvoor gebruikt worden.

Het probleem is echter niet beperkt tot Irak en Syrië: het conflict moet geplaatst worden in het geheel van de regio, die een bijzondere geschiedenis kent en uiteenlopende politieke en economische belangen, intern en internationaal. Westerse landen gingen in de regio de strijd met elkaar aan vanwege de aanwezigheid van olie in het gebied. De stichting van de staat Israël had ernstige gevolgen voor de Palestijnen en de hele regio. Een lange reeks uiteenlopende vormen van inmenging door Westerse landen (in de vorm van politieke moorden, hulp bij staatsgrepen, wapenleveranties e.d.) had vergaande invloed op de ontwikkeling van landen en volken in de regio.

De grootste speler in de regio zelf is nu Saoedi-Arabië,² de olieleverancier van de wereld, bondgenoot van het Westen, maar tegelijk ook vaderland én belangrijke financier van Osama bin Laden en vele andere leidende mannen binnen al-Qaeda. Maar ook politieke en financiële ondersteuner van IS; een overgrote meerderheid van de Saoediërs

lijkt met IS te sympathiseren. Die steun aan terrorisme verleent het land niet officieel, aangezien het er alle belang bij heeft om ter wille van de olieleveranties goede relaties met het Westen te onderhouden.

Zo belichaamt dit land een hoop contradicties. De heiligste plaatsen van de Islam, Mekka en Medina, liggen in het land, dat een fundamentalistische soennitische vorm van islam kent, het wahabisme, dat terugkeer naar de 'oorspronkelijke' islam voorstaat. Door het oliegeduld is de stroming sterker dan zijn omvang suggereert. Wereldwijd wordt zending bedreven door het sturen van

Het is dit beeld van 'pacifisme als ruimte voor bezinning' waarvoor wij iedereen uitnodigen: een beweging waarin we het geweld steeds weer als het probleem benoemen en niet op voorhand rechtvaardigen

predikers en het steunen van moskeeën. Maar dat oliegeduld – en de macht en bondgenootschappen die dat met zich meebrengt – is ook de oorzaak van de strijdigheid dat het land een revolutionaire politieke religie belijdt, maar toch een conservatieve politiek voert, en zich verzet tegen (andere) vormen van politieke islam die een bedreiging vormen voor de bestaande (wereld) orde die zo lucratief is voor het land. Officieel verzet het land zich tegen al-Qaeda, de Moslimbroederschap en organisaties als IS, maar vanuit het

land worden op allerlei manieren, en ook door de staat, deze organisaties gesteund. De VS zijn daar al lang van op de hoogte, zo bleek uit documenten die als gevolg van Wikileaks opdoken. Over meer landen in de regio, zoals Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten, zijn soortgelijke verhalen te vertellen. Ook Turkije speelt een twijfelachtige rol, doordat het al lange tijd djihadisten toestaat de grens met Syrië te overschrijden voor de strijd tegen Assad. Ook voorzien Turkse handelaren IS van de noodzakelijke inkomsten om hun strijd te financieren doordat ze olie kopen van IS.

Zoals gezegd: ook het Westen voert ten aanzien van al deze landen, en ook ten aanzien van een land als Iran, een kwalijke rol: in woorden beleden aandacht voor mensenrechten wijkt wanneer de eigen belangen in het geding zijn. IS heeft dus veel diepere en verder reikende wortels en veel machtiger bondgenoten dan dat het eenvoudigweg 'weg te bombarderen' zou zijn. Integendeel: de gewapende strijd tegen IS zou wel eens heel veel nu nog sluimerende vuurtjes kunnen opstoken en kunnen uitlopen op grotere steun vanuit veel meer hoeken. Een veel effectiever wijze van bestrijden van IS is daarom het opruimen van de brandstof van IS: letterlijk door de financiële stromen naar IS weg te nemen (onder meer door de verkoop van olie te stoppen) en overdrachtelijk door het wegnemen van de redenen waarom mensen IS steunen.

Oekraïne

Ook het conflict in de Oekraïne moet in zijn historische context geplaatst worden.³ Oekraïne kreeg zijn huidige grenzen in 1919 als gevolg van de Russische revolutie. Iedere natie kreeg zijn eigen republiek en Oekraïne kreeg binnen het geheel van de Sovjet-Unie de rol van leverancier van staal en landbouwproducten. De Krim werd in 1954 aan het land toegevoegd, niet omdat de Krim en Oekraïne iets met elkaar te maken hadden, maar omdat Oekraïne voor zijn afzet de havens van de Krim nodig had. Oekraïne en Krim hadden dus een duidelijke plaats in de economische planning van de SU, en toen die uiteenviel, rezen er grote problemen doordat exportmogelijkheden wegvielen.

Gecombineerd met het geïntroduceerde neoliberale economische beleid leidde dit tot grote armoede onder de bevolking: zowel in de landbouwgebieden in het westen als in de industriële gebieden in het oosten, waar de lonen laag werden gehouden om te kunnen concurreren. De eigenaren van de industrie, een kleine groep oligarchen, woont in Kiev dat van zichzelf geen economische basis heeft. De belangen tussen oost en west lopen uiteen: in het industriële oosten streeft men naar een douane-unie met Rusland en enkele andere voormalige Sovjetstaten om er weer bovenop te komen, en in het westen ziet men meer in een Europees Associatieakkoord. Dat laatste wijst het oosten af, omdat het zal leiden tot de ondergang van de verouderde

industrie, die niet zal kunnen voldoen aan de eisen van de EU.

Aan al deze feiten en gevoeligheden ging het Westen volledig voorbij toen het de staatsgreep in Kiev steunde, die in feite slechts gewenst werd door een deel van de bevolking. Ook schond het Westen al lange tijd de afspraken die in 1989 met de Russische president Gorbatsjov werden gemaakt (om hem te bewegen de hereniging van Duitsland te steunen) dat het Westen geen misbruik zou maken van de terugtrekking van de Russische troepen door de NAVO naar het Oosten uit te breiden. De NAVO heeft zich inmiddels uitgebreid met veel landen die voorheen deel uitmaakten van het Oostblok. Hoe zou in het Westen gereageerd worden wanneer Rusland iets soortgelijks deed?

Het beeld dat in het Westen van Rusland en in het bijzonder van Poetin bestaat, is sterk gekleurd door een superioriteitsdenken dat geen recht doet aan de werkelijkheid. "Rusland is geen dictatuur, maar een oligarchie", zegt de Russische analist Boris

Kagarlitsky. "De Russische bevolking is daarover in groeiende mate gefrustreerd want het betekent ook inefficiëntie. Zo kan de rebellie in Oekraïne op veel steun rekenen bij nationalistische Russen. Zij vinden dat Poetin de opstandelingen in de steek laat door niet openlijk ten strijde te trekken tegen de door het Westen gesteunde regering in Kiev. Het Westen schiep het beeld van Poetin als een boosaardige keizer die het Westen haat. Maar in feite is hij de meest pro-westerse politicus die in de huidige situatie mogelijk is. De Russische oligarchen en toppolitici hebben families die in groten getale in het Westen verblijven en kinderen die er studeren. Het Westen is met zijn sancties tegen Moskou dus bezig met de meest pro-westerse regering die je je in Rusland kan inbeelden aan te vallen. Als die ooit zou vallen of verdwijnen dan krijgen we gegarandeerd een echte anti-westerse Russische regering." Overwegingen als deze lijken in het beleid van de Westerse landen geen rol te spelen. Integendeel, men doet er alles aan om de nationale trots van de Russen te

krenken, hetgeen dramatische gevolgen kan hebben. Zowel de Oekraïense regering als de verzetsgroepen in het oosten gebruiken grof geweld, waarvan ook de burgerbevolking slachtoffer wordt. De regering mag en moet aangesproken worden op haar volkenrechtelijke opdracht om het geweld te minimaliseren en haar eigen bevolking niet met militaire middelen te benaderen. Dat betekent dat zij een grote verantwoordelijkheid heeft om te proberen tot overeenstemming te komen met hen die ontevreden zijn over het landelijke beleid. Hierin zouden de landen van de EU meer kunnen doen.

Israël en Palestina

Het Israëliisch-Palestijnse conflict is een van de diep gewortelde tragedies van het Midden-Oosten. Ook hier zien we dat belangen van derden een belangrijke rol speelden. De staat Israël is voornamelijk ontstaan uit een nationalistische seculiere joodse beweging, het zionisme, die na de Tweede Wereldoorlog de kans kreeg zich te vestigen als een staat waar joden welkom waren. Na de Holocaust was dat begrijpelijk, maar dat de Arabische bevolking, christenen en moslims zich van meet af aan verzet hebben tegen een exclusief joodse staat, die hen tot tweederangs burgers zou maken, is al even begrijpelijk. De ontwikkeling heeft na de zesdaagse oorlog in 1967, toen Israël verder ging expanderen (Westbank, Oost-Jeruzalem, Gaza en de Golanhoogte) een noodlottig verloop gehad.

Het Westen heeft Israël nooit voldoende onder druk gezet om geen onwettige staat te worden in bezet gebied en om gelijke burgerrechten voor iedereen te bewerkstelligen (wat het elders, bijvoorbeeld in Zuid Afrika, wel gedaan heeft). Het bestaansrecht en de bestaanswijze van de staat Israël zijn zo blijven conflicteren.

De staat Israël schendt het internationale recht: ze houdt Palestijns grondgebied bezet, gaat onverdroten verder met het vestigen van illegale nederzettingen, roept joden uit Europa op om zich in het land te vestigen met de suggestie dat ze alleen daar veilig zouden zijn. In de praktijk betekent het dat ze met subsidies naar de bezette gebieden worden gebracht om vanuit de *settlements* de Palestijnse bevolking van hun land te beroven en haar blijvend te onderwerpen.

Dit conflict wordt vanuit een westers, seculier gezichtspunt bij voorkeur gepresenteerd als een politiek conflict, waarvoor 'een politieke oplossing' nodig is. Daarvoor dient sinds de Osloakkoorden (1993) de mantra van de zogenaamde Tweestatenoplossing. Deze is echter door de regering van Israël praktisch onuitvoerbaar gemaakt door een politiek die erop gericht is de Palestijnse bevolking stap voor stap van al haar grond te verdrijven en te concentreren in een paar steden. Een buitengewoon gevaarlijke ontwikkeling, omdat die voedsel is voor extremisten (van beide zijden) en degenen die geweld en zogenaamde 'veiligheidsoplos-

singen' verheerlijken (muren, prikkeldraad, roadblocks, passensysteem, segregatie, enzovoorts). Als de Palestijnse staat eenmaal zo onmogelijk is gemaakt, wat gaat Israël dan doen met zijn Arabische bevolking? Deporteren naar Jordanië? Als gelijke burgers integreren in de Israëliische samenleving? Of kiest men voor een apartheidstaat? En waarvoor kiezen de Palestijnen?

Op dit moment zien we voor onze ogen gebeuren dat voeding wordt gegeven aan extremisme en terrorisme. De internationale gemeenschap reageert daarop echter lauw, zelfs na de laatste massale bombardementen op Gaza, die een periodiek karakter gekregen hebben, en zelfs na de getuigenissen van Israëliische soldaten die erbij betrokken waren, dat er doelbewust, uit vermaak en om af te schrikken, op burgers is geschoten.⁴ De Nederlandse regering vindt het niet eens opportuun om gehoor te geven aan de oproep van 1300 'Bekende Israëliërs' om de Palestijnse staat te erkennen nu het misschien nog kan. De Israëliische vredesbeweging was twintig jaar geleden, ten tijde van de moord op premier Rabin, op haar hoogtepunt. Daarna is het bergafwaarts gegaan. De laatste tijd is er weer een opleving. Maar het Westen weigert er nog steeds gehoor aan te geven. Ondertussen kost het de Israëliische regering geen moeite toegang te krijgen tot de media en politieke fora om haar 'veiligheidsoplossingen' aan te prijzen als 'terrorismebestrijding'.

Volgens het Leerhuis van het pacifisme vormt een systeem van permanente bezetting en onderdrukking echter een wieg bij uitstek voor blijvend terrorisme en geweld.

In Nederland zijn er stemmen om de staat Israël ook in een religieuze context te blijven zien. Volgens de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland zijn we als christenen 'onopgeefbaar verbonden met het volk Israël'. Maar wat wordt hier met 'Israël' bedoeld? Een deel van de kerk ontkent dat deze uitspraak een politieke strekking heeft, een ander deel onderstreept juist dat er wel degelijk een lijn zou lopen van de bijbelse belofte naar de huidige staat Israël. De een spreekt over het joodse Volk alleen als religieuze categorie, de ander ook als politiek-etnische categorie. Te weinig is in de kerk doorgedrongen dat de huidige staat Israël een historisch construct is, een *reinvention of tradition* van het zionisme, die pas in de negentiende eeuw binnen het a-religieuze zionisme vorm heeft gekregen en waar nadien door religieuze extremisten op is aangesloten. Met gelijkgestemde joden, moslims en Arabische christenen moeten de kerken zich gaan inzetten voor een geweldloze toekomst voor alle burgers van het land, en afstand nemen van een territoriale opvatting van het 'Belofde Land'.

We sluiten ons graag aan bij de conclusie van de Adviesraad Internationale Vraagstukken uit november 2014:

*"Een van de angels in het Midden-Oosten is het Israëlijsch-Palestijns conflict. Het offensief van Israël tegen de raketaanvallen vanuit Gaza gedurende de zomer van 2014 heeft een tweestatenoplossing, voor zover het vredesproces niet al stil lag na het mislukken van de bemiddelingspogingen van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Kerry, ver achter de horizon doen verdwijnen. Verdere radicalisering in de positie van partijen ligt in het verschiet. Deze stagnatie draagt bij aan de onrust in de Arabische regio. Wat betreft de versterking van democratie in de Palestijnse gebieden blijft de AIV van mening dat hiervan niet werkelijk sprake kan zijn zolang de Israëlijsche bezetting voortduurt. Werkelijke democratie kan immers niet gedijen onderbezetting."*⁵

Afrika

We nemen als vierde in deze rij van brandhaarden Afrika op. In verschillende Afrikaanse

landen woeden oorlogen, vaak van een gruwelijkheid die vergelijkbaar is met wat we in Syrië en Irak waarnemen. Toch halen deze oorlogen de kranten in het Westen veel minder. We denken misschien minder te maken te hebben met wat daar gebeurt, maar dat beeld klopt niet. Op allerlei manieren lopen er lijntjes en lijnen tussen ons in West-Europa en veel Afrikaanse landen. Het beeld dat wij van Afrika hebben, is dat het een arm continent. Toch zijn veel landen in Afrika rijk aan grondstoffen. Helaas is de situatie zo, dat deze grondstoffen geen bijdrage leveren aan het welzijn in Afrika, maar vooral het geweld voeden. Er wordt dan ook gesproken over de vloek van de grondstoffenrijkdom. In veel landen wordt gestreden om de toegang tot grondstoffen die bij verkoop aan het buitenland veel geld opleveren.

Congo is een gruwelijk voorbeeld van de chaos en het geweld waartoe de aanwezigheid van grondstoffen (goud, tin, coltan, kobalt, uranium, koper, zink en olie!) kan leiden.⁶ Miljoenen mensen kwamen de afgelopen decen-

nia om in de Nederlandse en de Arabische regio. Principieel en pragmatisch. (AIV-advies nr. 91, november 2014, p.9). Niets ontziend geweld van zowel talloze interne strijdgroepen als van corrupte regeringen die de toegang tot de bronnen van rijkdom en dus de macht willen behouden.

Daarbij is er in veel grondstoffenrijke landen sprake van een eenzijdige economische ontwikkeling, daar alle aandacht uitgaat naar één sector. Door de afwezigheid van goed bestuur leidt de grondstoffwinning bovendien ook tot een dramatische aantasting van het milieu.

Ook het religieus getint geweld dat we momenteel in enkele Afrikaanse landen waarnemen heeft te maken met de armoede, en daarmee het gebrek aan perspectief voor de talrijke jongeren in deze landen, én de toegang tot grondstoffen.

In **Nigeria** slaagt het leger er niet in om Boko Haram te verslaan, omdat het leger onvoldoende gemotiveerd is en snel op de vlucht staat. De lokale bevolking, die vanwege het geweld van Boko Haram wél gemotiveerd is de strijd aan te gaan, wordt door de overheid niet gesteund, omdat die bang is dat hieruit nieuwe milities zullen groeien die zich met de verschaft wapens ook tegen de Nigeriaanse overheid zullen keren. Hieruit wordt erg duidelijk dat het succes van Boko Haram vooral gelegen is in het volstreekte ontbreken van vertrouwen in de eigen overheid bij de Nigeriaanse bevolking. Steun

van buiten aan de strijd tegen deze extremistische groep dreigt dan te ontaarden in een onontwarbare kluwen van geweld, omdat, zolang de Nigeriaanse overheid legitimiteit blijft ontberen, een heldere doelstelling ontbreekt en de voedingsbodem voor steun aan het extremisme blijft bestaan.

Hier zijn geen eenvoudige antwoorden en snelle oplossingen. Het aanpakken van oorzaken moet voorrang krijgen, nationaal en internationaal. De bedrijven die de grondstoffen exploiteren en de landen die de grondstoffen kopen, dragen hier een grote verantwoordelijkheid. Om die reden voeren NGO's in veel landen actie tegen de invoer van bloeddiamanten en bloedkolen⁷ en pleiten ze voor een strenge regelgeving.

De gewapende strijd tegen IS zou wel eens heel veel nu nog sluimerende vuurtjes kunnen opstoken en kunnen uitlopen op grotere steun vanuit veel meer hoeken.

In Mali maken Nederlandse militairen (*Special Forces*) en transport- en gevechtshelikopters deel uit van een internationale VN-missie. Deze missie, onder de leiding van oud-kolonisator Frankrijk gestart op verzoek van de Malinese regering, opereert in een conflict waarin de overheid, Toeareg-rebellen en extremistische islamisten elkaar bevechten. Een VN-missie, gesteund door de

regering van een land zelf, roept niet direct het grootste verzet op. Toch is het goed om ook hier te kijken naar oorzaken, gevolgen en belangen. Dan vallen diverse zaken op, zoals de grote hoeveelheid wapens die na de interventie in Libië in Mali terecht kwamen, het feit dat met name Franse bombardementen ook burgerslachtoffers eisten en de externe belangen die de interventie dient, in het kader van de 'War on Terror' en het veiligstellen van toegang tot grondstoffen, in dit geval vooral uranium.

- 1 Aan het slot van dit document is een beperkt aantal links opgenomen die toegang geven tot meer informatie over deze situaties dan wij hier konden opnemen.
- 2 Veel informatie uit deze paragraaf is ontleend aan het artikel van Rutger van der Hoeven 'De balancertruc van Saoedi-Arabië. Olie, religie en machtspolitiek' uit *De Groene Amsterdammer* van 22 oktober 2012.
- 3 Veel gegevens in deze paragraaf zijn ontleend aan het interview van Ludo De Brabander van de Vlaamse organisatie Vrede met Boris Kagarlitsky, directeur van het 'Institute of Globalization and Social Movements', een linkse denktank in Moskou. Zie <http://wqd.nl/oekraine/crisis>
- 4 Zie www.breakingthesilence.org.il
- 5 *Nederland en de Arabische regio*. Principieel en pragmatisch. AIV-advies nr.91, november 2014, p. 9.
- 6 Zie het indrukwekkende boek van David Van Reybrouck Congo. Een geschiedenis, uit 2010
- 7 Zie www.paxvoorvrede.nl onder het thema 'grondstoffen en conflict'.

Wat leren de brandhaarden ons?

Wereldwijde conflicten en daarmee gepaard gaand geweld veroorzaken bij veel mensen gevoelens van machteloosheid en leiden tot de roep om ingrijpen van buitenaf. Zoals aangegeven, pleiten wij voor meer bedachtzaamheid en ruimte en tijd voor bezinning. Daarbij moet heel veel aan de orde komen. We noemen een aantal onderwerpen.

Blind vertrouwen in geweld als oplossing

Er lijkt een blind vertrouwen te bestaan in de oplossende werking van geweld. Waar we in het dagelijks leven alles in het werk stellen en de tijd nemen om conflicten met woorden en regelingen op te lossen, ligt in het internationale verkeer de optie om geweld te gebruiken altijd gereed. Hoe vreemd dat ook moge klinken: het is een aantrekkelijke gedachte dat er één radicale definitieve oplossing voor ingewikkelde problemen zou zijn. Er worden slimme wapens ontwikkeld en mensen fantaseren daar ook over: precisiewapens, onbemande drones, robotsoldaten om, zonder gevaar voor eigen leven en voor dat van onschuldige burgers, terroristen en andere vijanden uit te schakelen. Maar de praktijk is anders: de onbemande drones die de VS onder andere in Pakistan inzetten, hebben tot talloze onschuldige burgerslachtoffers geleid en daarmee de steun aan het verzet tegen de VS vergroot. Het inzetten van geweld door het Westen heeft in de praktijk al op talloze plaatsen haat tegen het Westen gecreëerd. Het alternatief om dan maar wapens te leveren aan lokale partijen zodat die zelf de strijd kunnen voeren, blijkt in de praktijk maar al te vaak in zijn tegendeel te verkeren. Niet alleen vallen wapens soms in de verkeerde handen, de instroom van wapens in een toch al door wapens en geweld verscheurd gebied leidt tot militarisering van de 'veilige gebieden' en wetteloosheid, zoals we in Noord-Afrika op veel plaatsen kunnen waarnemen. Ook Zuid-Soedan is daar een voorbeeld van.

Het is niet ondenkbaar dat er situaties zijn waarin een beperkte vorm van geweld oplossingen kan bieden. We spreken dan van politieel geweld, dat gekenmerkt wordt door zijn beperkte omvang, wat bij oorlogsgeweld vrijwel onmogelijk is. Zo kunnen korte en gerichte humanitaire acties helpen om mensen te ontzetten, zoals in het geval van de Yezidi's in het Sinjargebergte.

Geen lessen geleerd

Het rotsvaste vertrouwen in de oplossende werking van gewelddadig ingrijpen is zo sterk, dat maar heel weinig gedaan wordt met ervaringen uit het verleden. Ook al zijn de successen van militaire interventies uit het verleden gering, is dat toch geen aanleiding

om de gekozen strategie te herzien. Een schrijvend voorbeeld daarvan is de gang van zaken rond het rapport van de Commissie Davids uit 2010. Deze commissie deed onderzoek naar de voorbereiding en besluitvorming over de politieke steun van Nederland aan de inval in Irak in 2002 en 2003. Het resultaat van dit onderzoek was vernietigend. Het rapport komt (op blz. 425-429) tot 49 conclusies die vol staan met woorden als onwaarachtigheid, selectief informeren, gebrekkige kennis, het achterwege blijven van analyses, geen volledige opening van zaken e.d. Kortom: hier was sprake van het bruuskere van veel democratische spelregels. Er ontwikkelde zich rond het rapport een heel politiek steekspel, maar het belangrijkste dat had moeten gebeuren, namelijk het trekken van échte conclusies en het leren van lessen,

Waar we in het dagelijks leven alles in het werk stellen en de tijd nemen om conflicten met woorden en regelingen op te lossen, ligt in het internationale verkeer de optie om geweld te gebruiken altijd gereed. Hoe vreemd dat ook moge klinken: het is een aantrekkelijke gedachte dat er één radicale definitieve oplossing voor ingewikkelde problemen zou zijn.

vond niet plaats. Hiervoor zijn allerlei oorzaken en redenen aan te wijzen, zoals partijpolitieke belangen en de vrees nabestaanden van slachtoffers te kwetsen, maar het blijft verbijsterend dat deze in alle opzichten zo kostbare operatie niet tot heel duidelijke beleidsveranderingen heeft geleid.

Conclusie 14 was, dat het besluit de inval in Irak te steunen vooral gebaseerd was op overwegingen die te maken hadden met het buitenlands beleid (wat wil zeggen: niet in de eerste plaats gebaseerd op de situatie in Irak), en in de eerste plaats noemt de commissie de *"nauwelijks expliciet genoemde overwegingen van Atlantische solidariteit"* en in conclusie 16 wordt gesteld dat de *"Atlantische reflex"* prevaleerde boven een op Europa gerichte houding. Deze conclusies alleen al zijn van het allergrootste belang: op dit moment krijgt die Atlantische solidariteit zelfs expliciet een voorname plaats in de Nederlandse besluitvorming en belet zo

de eigen zorgvuldige afweging. Ook andere conclusies (o.a. nr.30) geven aan dat politieke belangen eigen oordeelsvorming in de weg stonden. Conclusie 24 stelt dat de kennis bij de regering van de gebrekkige Amerikaanse voorbereiding op de post-conflictsituatie geen rol speelde in de besluitvorming. Voor het uitblijven van die voorbereiding en van de bezinning op wat de situatie na het conflict zou kunnen zijn, is later een zware tol betaald, in de eerste plaats door de lokale bevolking. Zorgvuldige reflectie over de post-conflictsituatie zou wel eens zoveel verborgen kosten aan de dag kunnen brengen, dat de besluitvorming op basis daarvan een heel andere wending zou hebben genomen. Momenteel lijkt er bijna sprake te zijn van 'verrassing' bij het constateren van gevolgen van het ingrijpen in het verleden.

Inzet van geweld zelden de laatste optie

De inzet van geweld kan pas overwogen worden wanneer echt alle andere middelen gefaald hebben. Dit onderdeel van de theorie van de rechtvaardige oorlog wordt door iedereen onderschreven. Helaas is de praktijk anders. Er wordt de laatste tijd steeds vaker geklaagd over de geslonken budgetten voor defensie en de problemen rond Rusland, Noord-Afrika en het Midden-Oosten leiden er nu toe dat er steeds luider een pleidooi klinkt om de defensie-uitgaven te verhogen. Maar ook de uitgaven voor diplomatie zijn de laatste jaren drastisch teruggebracht. Is het niet veel meer in de lijn van het denken over geweld als 'laatste middel' om te beginnen met het verhogen van de uitgaven voor diplomatie en voor allerhande preventief werk? Daaronder vallen naar onze mening ook de uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking. Veel geweld en conflict is immers terug te voeren tot een totaal ontbreken van toekomstperspectief van grote groepen mensen, in het bijzonder jongeren. Maar ook op ontwikkelingssamenwerking is bezuinigd, tot onder het internationaal vastgestelde percentage van 0,7% BNP (om nog maar te zwijgen over de vervuiling van dat budget). Het is wel erg wrang tegelijk van steeds meer

kanten te horen dat we toe moeten naar een door de NAVO gewenste hoogte van de defensiebegroting van 2% van het BNP.

Culturele bevooroordeeldheid

De verontwaardiging over het geweld van IS is groot. Terecht. Maar we moeten de vraag durven stellen, waarom die verontwaardiging vaak uitblijft bij andere vormen van geweld die regelmatig tot nog grotere aantallen onschuldige slachtoffers leiden. Dat is niet alleen omdat dat geweld een zaak dient waar wij ons beter in kunnen vinden. Daarover spreken we elders in deze tekst.

Het heeft echter ook met iets anders te maken: onze norm, ons referentiepunt is de westerse blanke man; daarom zijn CIA'ers, ook al martelen ze mensen, per definitie minder barbaars dan IS-strijders, moeten Palestijnen meer moeite doen om als verantwoordelijke mensen over te komen dan de Israëliërs die meteen als geestverwante westerlingen aanvoelen, komt Poetin niet makkelijk af van zijn imago als verzameling spierbundels en is de Oekraïense president Porosjenko een voor ons herkenbare industrieel (en dus in het voordeel, want beschaafder). Wanneer we niet bereid zijn onze eigen, bevooroordeelde, wijze van kijken kritisch in ogenschouw te nemen, zullen we nooit zien wat anderen wél zien en tegen ons als bewijs voor onze eenzijdigheid en vooringenomenheid aanvoeren.

Metten met twee maten

De AIV¹ wijst erop dat er aan Arabische zijde een groeiende overtuiging bestaat dat de westerse

wereld met twee maten meet *“waar beslissingen ten nadele uitvallen van de Arabische wereld, en meer nog ten nadele van de islam.”* Verschillende voorbeelden worden genoemd, die laten zien dat deze gedachte niet vreemd is. De AIV concludeert: *“De vraag is vervolgens niet of dit waar is of niet, maar hoe om te gaan met dit sentiment dat zo sterk leeft in de Arabische wereld en dat bepalend is voor de reactie op ieder volgend westers optreden.”* Uiteraard gaat het niet aan om te relativiseren wat er in werkelijkheid gebeurt (onzes inziens heeft de Arabische wereld niet ten onrechte het beeld dat er met twee maten gemeten wordt), maar het is inderdaad belangrijk om los daarvan serieus na te denken over de consequenties die verbonden moeten worden aan deze perceptie. Zeker in de VS is de leiding zozeer overtuigd van eigen gelijk en eigen opdracht in de wereld, dat van enig aanvoelen van de gedachtewereld van andere partijen geen sprake is, en dat heeft al talloze malen tot grote problemen geleid. Een van de grote verworvenheden van de geglobaliseerde samenleving is, dat overal mensen beschikbaar zijn die behulpzaam kunnen zijn bij het ontwikkelen van betere voelhorens op dit terrein. Van de mogelijkheden die dat biedt zou veel meer gebruik gemaakt moeten worden.

De rol van de media

Wanneer we kijken hoe over de boven geschetste conflicten bericht wordt in de media, stuiten we op een dubbelzinnig beeld. Het is niet makkelijk om te onderscheiden wanneer we te maken hebben met onafhankelijke journalistiek of met berichtgeving die

“Hadden journalisten rond de oorlog tegen Irak hun werk fatsoenlijk uitgevoerd, hadden ze de propaganda ter discussie gesteld en onderzocht in plaats van er de megafoon voor te zijn, dan waren honderdduizenden mannen, vrouwen en kinderen vandaag nog in leven geweest; miljoenen hadden hun huizen niet hoeven te ontvluchten; de sektarische oorlog tussen de soennieten en de sjiieten was niet in gang gezet en de beruchte IS had nu waarschijnlijk niet bestaan.”

gekleurd en gevoed is door propaganda.² De Australische onderzoeksjournalist en documentairemaker John Pilger zegt in zijn lezing ‘Oorlog door media en de triomf van de propaganda’³: *“Hadden journalisten rond de oorlog tegen Irak hun werk fatsoenlijk uitgevoerd, hadden ze de propaganda ter discussie gesteld en onderzocht in plaats van er de megafoon voor te zijn, dan waren honderdduizenden mannen, vrouwen en kinderen vandaag nog in leven geweest; miljoenen hadden hun huizen niet hoeven te ontvluchten; de sektarische oorlog tussen de soennieten en de sjiieten was niet in gang gezet en de beruchte IS had nu waarschijnlijk niet bestaan.”*

Deze zware beschuldiging maakt Pilger in zijn lezing gefundeerd waar. Hetzelfde doet hij in zijn lezing met de westerse berichtgeving over Oekraïne. Door consequent Rusland als een schurkenstaat neer te zetten en Poetin als een boef is er nauwelijks of niet sprake van een kritische analyse van de grootste westerse militaire opbouw in de Kaukasus en Oost-Europa sinds de Tweede Wereldoorlog. Pilger verwijt journalisten dat ze veel te weinig aan grondige onderzoeksjournalistiek doen. Veel te weinig komen in de media de visies aan bod van de mensen die in het Westen als tegenstanders en vijanden worden beschouwd. De misdaden door IS zijn in de media krachtig belicht. Saoedi-Arabië doet in eigen land niet zoveel anders, maar dat gegeven komt in de media niet of nauwelijks aan bod. Daarbij laten media zich al te gemakkelijk gebruiken: IS heeft alle belang bij een wereldwijd verspreiden van de beelden van hun ideologie en optreden, en de media zijn hierbij maar al te behulpzaam. John Pilger zegt aan het einde van zijn lezing: *“Wat wij nodig hebben is een Vijfde Macht: journalistiek die de media monitort, ontrafelt en hun propaganda tegenspreekt; die de jongeren leert om woordvoerders van mensen te zijn, niet van macht. Wij hebben behoefte aan dat wat de Russen ‘perestrojka’ noemen – een opstand van onderdrukte kennis. Ik noem dat gewoon ‘echte’ journalistiek.”* Gelukkig zijn er steeds meer voorbeelden van nieuwsvoorziening die zich kritisch opstelt; wij noemen daarvan voorbeelden aan het slot van dit document.

Rol van regionale organisaties

In het verlengde van het voorgaande verdient het aanbeveling om veel meer dan tot op heden het geval is, waar mogelijk bij conflicten in een regio een beroep te doen op verbanden uit diezelfde regio om te bemiddelen of anderszins op te treden. In de regio is meer kennis van de situatie (politiek, sociaal, cultureel) aanwezig dan elders in de wereld. Op deze wijze kan ook ieder vermoeden van neo-koloniaal optreden weggenomen worden.

Relatie armoede en conflicten

Zoals we in het vervolg kunnen zien, is er een duidelijke relatie tussen rijkdom (en de verwerving én bescherming daarvan) en gewapende conflicten. Die is er echter ook tussen armoede en conflicten. Zoals geschetst is veel lokaal geweld het gevolg van een strijd om de bronnen van de rijkdom: grondstoffen, landbouwgrond, macht. Soms is dat geweld tegen mensen die ervaren worden als indringers, zoals vluchtelingen en nomaden. Wanneer we kijken naar de situatie in het Midden-Oosten en Noord Afrika dan zien we dat een deel van het geweld is terug te voeren op het gegeven dat er een generatie opgroeit, die geen enkel uitzicht heeft op een fatsoenlijk bestaan: slecht onderwijs, geen werkgelegenheid. Dit tast het gevoel van identiteit aan, en maakt gevoelig voor ideologieën die een snelle en gewelddadige uitweg suggereren. Armoedebestrijding op de korte en het werken aan een rechtvaardige wereldeconomie op de lange termijn zijn hier de enige remedie.

De rol van economische belangen in de internationale veiligheidspolitik⁴

De afhankelijkheid van de rijkere landen van de beschikbaarheid van grondstoffen is de laatste eeuw enorm toegenomen. De afnemende voorraden grondstoffen en fossiele brandstoffen gecombineerd met de toenemende welvaart in verschillende regio's in de wereld maken dat er een wereldwijde concurrentieslag bezig is te ontstaan. Het is zoals de Amerikaanse econoom Herman Daly zegt: in een wereld met eindige voorraden aan hulpbronnen is het inzetten op voortgaande groei zoals we tot nu toe doen, geen weg naar vrede, maar naar nog meer conflicten.⁵

Dat geldt heel in het bijzonder voor energie. Europa is bijvoorbeeld voor ruim 55% van zijn energiebehoefte afhankelijk van importen van buiten de EU. Dat maakt de EU kwetsbaar: zo is er de angst dat Rusland zijn gastoevoer zal staken in het kader van het conflict rond Oekraïne en als reactie op de sancties. Op verschillende manieren wordt geprobeerd aan die kwetsbaarheid het hoofd te bieden: het te vriend houden van de belangrijkste leveranciers (of het nu brute dictators zijn of niet), het beveiligen van handelsroutes, het creëren van alternatieve handelsroutes (door de lucht, over zee, over land en zee met pijpleidingen, en over land met wegen en spoorlijnen), het aanboren van energievoorraden in eigen regio, het vervangen van fossiele brandstoffen door duurzame alternatieven en energiebesparing. De belangrijkste werelddelen die in dit spel een rol spelen zijn van oudsher Noord-Amerika, Europa en

rol bij het ingrijpen van de VS in Irak en om diezelfde reden is het Westen weinig kritisch over het mensenrechtenbeleid van Saoedi-Arabië.⁶ Economische afhankelijkheid is in zichzelf geen slechte zaak: de onderlinge economische afhankelijkheid kan ook veroorzaken dat landen hun geschillen niet meer gewapenderhand proberen op te lossen. Maar een te grote eenzijdige afhankelijkheid blijkt al te vaak aanleiding voor een politiek beleid waarin ethiek nauwelijks een rol meer speelt. Niet alleen uit milieu- en klimaatoverwegingen, maar ook uit het oogpunt van veiligheid is het dus raadzaam te streven naar het terugbrengen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en te streven naar een terugdringen van het gebruik van andere niet-hernieuwbare grondstoffen.

De wapenindustrie is een belangrijke aanjager van gewapende conflicten in de wereld: zij levert de middelen waardoor sluimerende of kleine conflicten zich kunnen ontwikkelen tot ware oorlogen. Hoe cynisch het ook klinkt: de wapenindustrie heeft belang bij oorlog. De oplopende spanningen in de wereld worden met gejuich onthaald. Tijdens de laatste editie van de jaarlijkse NIDV-wapenbeurs in Rotterdam, zei Jean-Pierre Piereij van wapenfabrikant Rheinmetall: *“Door alle ellende in de wereld gaan landen zich weer bewapenen. En dat is voor ons goed nieuws. De één z’n dood is de ander z’n brood, hè. Dat is nou eenmaal het wezen van ons werk.”*⁷

Nog cynischer is dat bedrijven er belang bij hebben dat hun wapens ook daadwerkelijk gebruikt worden. Het geldt in de defensiewereld als een belangrijke aanbeveling wanneer producten *‘battlefield proven’* zijn. Israëlische wapenproducenten prijzen hun wapens dan ook aan met de reclame dat de wapens beproefd zijn in de strijd tegen de Palestijnen.⁸

De wapenindustrie zet wereldwijd jaarlijks zo’n 400 miljard euro om. De Verenigde Staten, Rusland, China en de EU zijn de belangrijkste wapenexporteurs. In de top vijftien van grootste wapenbedrijven ter wereld vinden we vijf Europese bedrijven, waarvan er één, EADS, met het hoofdkantoor in Leiden.⁹

De EU heeft een achttal criteria voor de eigen wapenexport opgesteld, waarbij onder andere gekeken wordt naar de mensenrechtensituatie in

Rusland, en daar zijn de laatste decennia China, India en Brazilië nog eens bij gekomen.

Kijken we naar Europa en de VS, dan zien we dat bij het bestrijden van de afhankelijkheid in feite wordt ingezet op alle genoemde terreinen. Bij dat beleid zijn echter nogal wat vraagtekens te plaatsen.

Het beveiligen van de handelsroutes resulteert op mondiaal niveau in het versterken van de zeestrijdkrachten, wat aanleiding is voor een ware wedloop in het aanschaffen van onderzeeboten, vliegdekschepen en patrouilleschepen en het opzetten van militaire bases en andere vormen van militaire aanwezigheid (trainingskampen, brandstofvoorraden e.d.).

Om niet van één aanvoerlijn van olie afhankelijk te zijn en om doorvoer door vijandige landen te omzeilen worden op vele plaatsen in de wereld nieuwe pijpleidingen aangelegd. Deze leidingen op zichzelf zijn al erg duur, maar daar komen nog eens de kosten van voortdurende bewaking bij, zeker in gebieden waar gewapende conflicten voorkomen. In de praktijk blijkt dat de aanwezigheid van beveiligers niet zelden zelf weer aanleiding voor geweld is.

Deze opsomming maakt wel duidelijk dat het al dan niet ingrijpen bij conflicten en mensenrechtenschendingen en geo-politieke belangen niet los van elkaar gezien kunnen worden. De aanwezigheid van olie speelde een belangrijke

het land waar de wapens terechtkomen, de internationale veiligheid en eventuele dreiging van terrorisme. De interpretatie van deze regels wordt echter overgelaten aan de lidstaten, die vaak geneigd zijn ze soepel te hanteren in het belang van de wapenindustrie. De lobby van wapenproducenten in Brussel staat er garant voor dat in deze situatie weinig verandering komt.

In de periode 2004-2013 is Nederland wereldwijd de negende grootste wapenexporteur.¹⁰ Veel wordt verkocht aan andere Europese landen en aan de Verenigde Staten, maar er gaan ook wapens naar bijvoorbeeld Indonesië, Egypte, Jordanië, Marokko en Colombia, conflictgebieden of landen waar mensenrechten geschonden worden.

Een wapenfabrikant: "Door alle ellende in de wereld gaan landen zich weer bewapenen. En dat is voor ons goed nieuws. De één z'n dood is de ander z'n brood, hè. Dat is nou eenmaal het wezen van ons werk."

In 2011, het jaar van de Arabische Lente, bedroeg de waarde van de Europese exportvergunningen naar de Arabische regio negen miljard euro, dubbel zoveel als in 2007: een cijfer dat voor zich spreekt. In enkele landen werden de protesten van de bevolking dan ook onderdrukt met wapens van Europese oorsprong. In Bahrein en Egypte werden door Nederland geleverde, door de krijgsmacht afgegoten, pantservoertuigen ingezet.

De regering werd vervolgens vanuit de Tweede Kamer en vanuit de publieke opinie stevig onder druk gezet om tot een striktere toepassing van wapenexportregels te komen. De beloofde beterschap was echter van korte duur, in 2013 bedroeg de export naar het in brand staande Midden-Oosten en Noord-Afrika vanuit Nederland alweer 11,63 miljard euro, op een totale wapenexport van bijna 1 miljard. In totaal ging in de periode 2004-2013 voor ruim 1,2 miljard euro aan wapens richting die regio.¹¹ Saoedi-Arabië is veruit de belangrijkste afnemer van Europese wapens, terwijl dit land mensenrechten zwaar schendt en een belangrijke bevoorradingsbron is van jihadistische terroristen en netwerken in de regio.

De gevolgen van deze ongebreidelde levering van wapens vanuit Nederland en vele andere landen zijn desastreus. De conflicten in het Midden-Oosten en Noord-Afrika worden er verder door gevoed, wapens vallen in handen van groeperingen als IS, worden door dictatoriale regimes gebruikt voor mensenrechtenschendingen en het onder de duim houden van de bevolking, worden ingezet voor internationaalrechtelijk onverdedigbare acties als bombardementen van de VAE en Egypte op Libië en houden de vaak buitensporige machtspositie van krijgsmachten in stand.

Een laks Europees wapenexportbeleid fungeert als katalysator voor conflicten wereldwijd. Of het nu gaat om het Midden-Oosten, of het bewapenen van vijanden India en Pakistan, het voeden van wapenwedlopen in Zuid-Oost-Azië en Latijns-Amerika, het bewapenen van arme landen die geld hard nodig hebben voor sociale uitgaven of het produceren van nieuwe kernwapens: in beleid en praktijk klinken de kassa's van de wapenindustrie velen malen harder door dan de roep om vrede, mensenrechten en rechtvaardigheid.

- 1 *Nederland en de Arabische regio. Principieel en pragmatisch.* AIV advies 91, november 2014, p.19.
- 2 Kerk en Vrede publiceerde in 2009 over propaganda het nog steeds zeer actuele boek: *Oorlog verkopen. Over taal, media, religie en propaganda.*
- 3 De lezing werd gehouden op 5 december 2014 op het Logans Symposium van het Britse Centre for investigative Journalism in Londen. Voor de tekst zie: <http://wqd.nl/auBrl>.
- 4 Deze paragraaf is ten dele ontleend aan het document 'Grond- en brandstof of conflictstof: van conflict naar coöperatie' van Kees Nieuwerth zie: <http://wqd.nl/dkcjZ>.
- 5 Zie <http://wqd.nl/warandpeace>.
- 6 Zie Trouw 3 juli 2015).
- 7 'Wereld staat in brand, dat is voor ons goed nieuws', *Dagblad van het Noorden*, 20 november 2014.
- 8 Wendela de Vries, 'Nederland moet defensiesamenwerking met Israël opzeggen', *Stop Wapenhandel*, 8 augustus 2014.
- 9 SIPRI, *Top 100 arms-producing companies – 2013*, December 2014.
- 10 SIPRI, *Arms transfers database*.
- 11 *Stop Wapenhandel, Nederlandse wapenexport naar het Midden-Oosten en Noord-Afrika (2004-2013)*, december 2014. Zie ook: www.stopwapenhandel.org.

Ander beleid

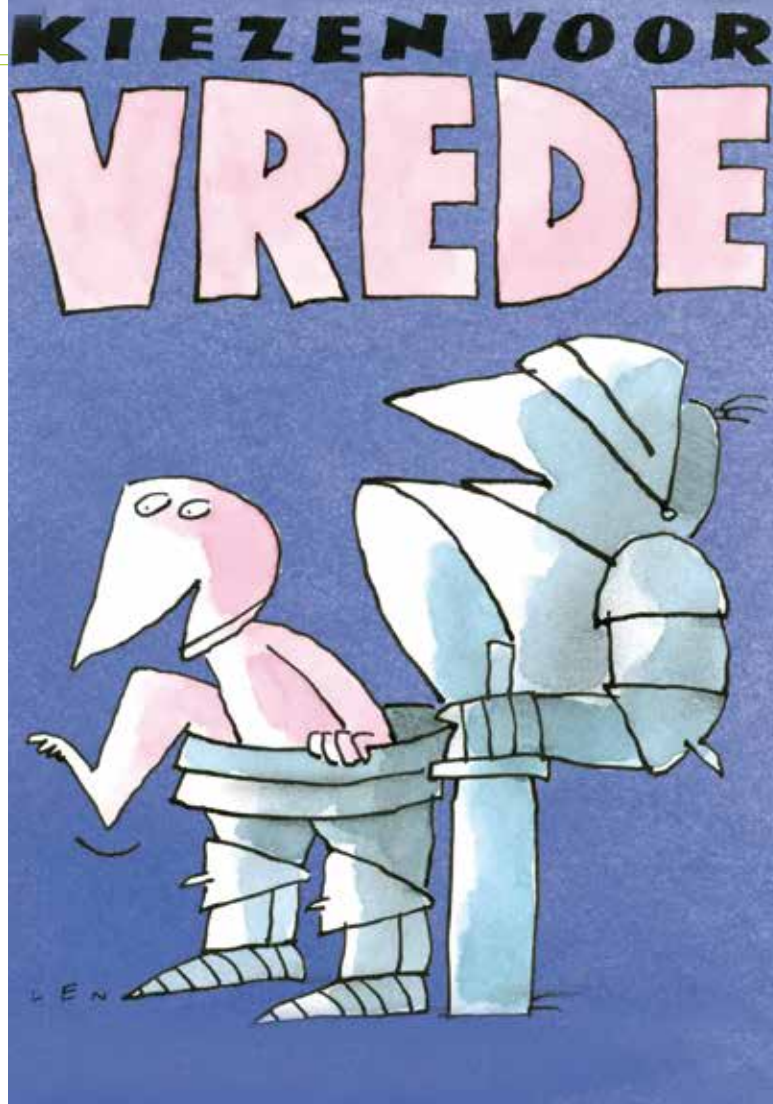
We zijn ons ervan bewust dat door de Nederlandse overheid en door andere landen op het gebied van preventie van conflicten en hulp aan regio's die door gewapende conflicten geteisterd worden, zeker het een en ander gedaan wordt in de vorm van allerhande programma's in het kader van ontwikkelingssamenwerking.

Zo probeert Nederland in het kader van het Matra-Zuidprogramma in de Arabische regio de transitie te ondersteunen, door economische groei, democratisering, het ontwikkelen van een rechtstaat en bescherming van de mensenrechten te bevorderen. Toch moeten we constateren dat dergelijke inspanningen miniem zijn in verhouding tot activiteiten die juist het tegendeel bewerken van waarnaar in dit programma gestreefd wordt, zoals we hiervoor beschreven, bijvoorbeeld in het kader van wapenhandel en energie(voorzieningsveiligheids)beleid. Van een coherent beleid is op deze wijze geen sprake, met als gevolg dat wat met hulp bewerkt wordt, langs andere weg teniet gedaan wordt, of dat hulp moet herstellen wat tevoren door andere activiteiten is veroorzaakt.

We zagen dat in de Gazastrook, waar veel van wat met o.a. Nederlands geld werd opgebouwd, door bombardementen van Israël (daarbij uiteindelijk niet echt gehinderd door het Westen) verwoest werd.

In Colombia wordt het vredesproces gesteund, maar dat is alleen mogelijk wanneer tegelijkertijd internationale mijnbouwbedrijven (waarvan ook Nederland zijn kolen betreft) die de bevolking terroriseren en verantwoordelijk zijn voor een belangrijk deel van het geweld, worden aangepakt.¹

Hiermee is gezegd dat een werkelijk vredesbeleid, net als een serieus ontwikkelingsbeleid, een beleid is dat zich uitstrekt over alle

beleidsterreinen en coherent is. Wie werkelijk mensenrechten wil bevorderen, kan daarvoor geen uitzondering maken waar het de import van belangrijke grondstoffen betreft. Wie geweld wil verminderen, moet een wapenindustrie die alle belang heeft bij gewapende conflicten, aan banden leggen. Wie arme landen hun ontwikkeling gunt, biedt geen gelegenheid aan mensen en bedrijven die belasting willen ontwijken. En ga zo maar door. In beleidsdocumenten van de Nederlandse overheid hebben we echter de laatste jaren een tendens waargenomen om het economisch eigenbelang van Nederland voorop te stellen. In de zomer van 2011 legde de Nederlandse Raad van Kerken hier de vinger op in een brief aan de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, Rosenthal, waarin o.a. gesteld werd: *“De uitgangspunten die wij in de genoemde beleidsnotities over ontwikkelingssamenwerking, mensenrechtenbeleid, de inrichting van de diplomatieke dienst en de reorganisatie van de Nederlandse krijgsmacht zien betreffen echter niet de bescherming van burgers tegen extreme*

vormen van geweld. Maar vooral het economische eigenbelang van Nederland waarop zelfs in de grondwet verankerde principes als de bevordering van de internationale rechtsorde worden teruggevoerd."

Bij diezelfde gelegenheid vroeg de Raad de regering veel meer werk te maken van de niet-militaire middelen van conflictoplossing. Genoemd werden het creëren van groepen snel inzetbare civiele experts met verschillende achtergronden, en een pool van burgervredewerkers.

Ander beleid is dus hoogst noodzakelijk.

Op de korte termijn

Dat andere beleid strekt zich uit over een heel groot gebied. Enkele concrete acties:

- Het tegengaan van materiële steun aan IS: grenzen dicht voor strijders, wapenleveranties onderscheppen, financiers aanpakken, olie-export door IS tegenhouden;
- Het bewerken van een staakt-het-vuren in Syrië;
- Inzet voor een beter beleid t.a.v. Soennieten in Irak;
- Menswaardige opvang van vluchtelingen op veilige plaatsen, en het ruimhartig toelaten van vluchtelingen in Europa. Laten we bedenken dat Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog, bereid en in staat was een miljoen Belgische vluchtelingen op te vangen, in een tijd van armoede!²
- Het verlenen van humanitaire hulp;

- In alle situaties van gewelddadige conflicten: druk op alle betrokken partijen om te onderhandelen.

Op de lange termijn³

In 'Vredeseconomie en de preventie van geweld' (Platform DSE) wordt gezegd:

"In Europa werd in de jaren vijftig de Europese Kolen en Staal Gemeenschap opgezet, die hielp om te voorkomen dat grondstoffen werden gemonopoliseerd en (opnieuw) ingezet als instrument in een gewapend conflict. Dat wil zeggen: er werd gestreefd naar coöperatie in plaats van competitie rond grond- en brandstoffen. Ook in de Verenigde Naties en in de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) wordt met een ander veiligheidsbegrip gewerkt dan bijvoorbeeld in de NAVO het geval is, waar 'veiligheid' en, zoals we zagen, ook energie(voorzienings)veiligheid steeds verder gemilitariseerd is. Van dat niet-militaire veiligheidsbegrip maken ook vredesopbouw, het respecteren en ontwikkelen van mensenrechten, het stimuleren van democratische processen en het rechtvaardig delen van natuurlijke hulpbronnen integraal deel uit. Dit model van gedeelde veiligheid, gedeelde verantwoordelijkheid en gedeelde hulpbronnen moet wereldwijd meer aandacht krijgen en verder uitgebouwd worden." Op de lange termijn vraagt het voeren van een coherent vredesbevorderend beleid een diepingrijpende verandering van beleid. We noemen hier twee van de vele opdrachten.

-1- Coherent beleid: geopolitiek voor vrede³

Nederland en alle verbanden waar Nederland deel van uitmaakt, dienen te streven naar een coherent buitenlands, economisch, vredes- en veiligheidsbeleid, waarin het nationale economisch eigenbelang overwegingen van humanitaire aard niet overheerst. Alleen dan is een geloofwaardige stem op internationaal terrein mogelijk. Dat is geen simpele boodschap, want in het Westen heeft de gedachte postgevat dat er een recht is op de grondstoffen die te vinden zijn op het grondgebied van anderen. In veel officiële defensiestrategieën is de zinsnede opgenomen dat een aanval op de toevoer van dergelijke hulpbronnen beschouwd wordt als aanval op het eigen territorium en daarmee een legitieme grond is voor gewapend optreden. Dergelijk beleid (een uitwerking van de Carterdoctrine uit 1980) creëert conflicten. Wat nodig is is het uitwerken van een geopolitiek-voor-vrede.

-2- Het werken aan alternatieven voor een militaire aanpak

Ook zal er serieus werk gemaakt moeten worden van het uitwerken van alternatieven voor een militaire aanpak.

Vanuit de vredesbeweging en de kerken klinkt de roep om het geld beter in te zetten, namelijk ten bate van conflictoplossing en geweldpreventie. *“Wapens zijn duur: één straaljager kost net zoveel als Max van der Stoep met een kleine staf als Hoge Vertegenwoordiger voor de Nationale Minderheden bij de OVSE kwijt was, en hij was in staat het uitbreken van tal van etnische conflicten op het grondgebied van de voormalige Sovjet-Unie te voorkomen. Onderzoek toont aan dat conflictpreventie de samenleving grote kosten kan besparen,”* schrijft het Platform DSE in de brochure Vredeseconomie.⁴

In Nederland zetelt de hoofdstad van het internationaal recht, in Den Haag. Nederland zou om aan dat voorrecht recht te doen beleid moeten maken voor een grotere inzet op het gebied van conflictpreventie en conflictoplossing, bijvoorbeeld met het opleiden van professionele vredeswerkers, de re-integratie van kindsoldaten, en de inzet voor ontwapening. Veel meer studie is nodig naar gerichte en beperkte sancties als alternatief voor de inzet

van geweld. Conflictpreventie dient prioriteit te krijgen, door het gebruik van *early-warning-systems*, het trainen van bemiddelaars, en meer in het algemeen steun bij het opbouwen van een rechtstaat. Ook moet veel meer worden ingezet op de rol van de diplomatie, Dat is ook het advies dat de AIV de regering geeft.⁵

Voorkomen moet worden dat voor de bühne kordate uitspraken gedaan worden over misstanden in landen wanneer die alleen maar tegengestelde effecten hebben. Kritiek binnenkamers kan in sommige situaties beter werken, en reeds opgebouwde relaties kunnen daarbij behulpzaam zijn. Dat sluit zeker niet uit dat in andere situaties wél ferme uitspraken gedaan moeten worden. Er bestaat op dit terrein geen 'standaard' benadering: de gekozen weg is geheel afhankelijk van de vooraf gemaakte analyse van mogelijkheden en effecten. Een helder zicht op de uiteindelijke doelstelling van een dergelijk beleid is daarbij voorwaarde en kan voorkomen dat men hier onderweg ontspoot.

- 1 Zie voor meer informatie en de activiteiten van PAX op dit terrein: www.paxvoorvrede.nl/wat-wij-doen/campagnes/stop-bloedkolen.
- 2 De Europese kerken zijn op dit terrein zeer actief met beraad, voorlichting en lobby via CCME, de Churches' Commission on Migrants in Europe: zie www.ccme.be.
- 3 Bij deze paragraaf is o.a. gebruik gemaakt van de mede door leden van Kerk en Vrede t.b.v. het Platform Duurzame en Solidaire Economie (Platform DSE) geschreven brochure *Vredeseconomie en de preventie van geweld* (zie www.platformdse.org).
- 4 Zie www.platformdse.org/wp-content/uploads/PDSE_Brochure-Vredeseconomie_2012.pdf
- 5 AIV, Nederland en de Arabische regio, AIV-Advies nr.91, november 2014, p.25 en ook AIV, Nederland en de "responsibility to protect", AIV-advies nr.70, juni 2010, p.74.

Voorbeelden van conflictpreventie

Geweld dat voorkomen is, en dus niet heeft plaatsgevonden, krijgt geen aandacht. Dat lijkt logisch: er is immers geen nieuws te melden. Maar is dat zo logisch? Zou niet veel meer bekendheid gegeven moeten worden aan al die initiatieven van individuen, organisaties en soms ook overheden om te voorkomen dat conflicten zich op gewelddadige manier ontwikkelen? Is het niet opzienbarend nieuws, dat er methoden zijn om te voorkomen dat mensen geslachttofferd worden?

In veel conflictgebieden zijn dergelijke initiatieven te vinden. Zo is er in Afghanistan de organisatie *The Afghan Peace Volunteers*, multi-etnisch van samenstelling, die geweldloosheid op alle terreinen van de samenleving nastreeft en aan vredeseducatie doet. Organisaties als *KerkinActie* en *PAX* steunen dergelijke initiatieven. Toch belichten wij in dit overzicht vooral organisaties die werken in conflictgebieden maar stammen uit de westerse wereld, waarmee we duidelijk willen maken dat er voor ons in het Westen andere manieren zijn om in actie te komen dan via militaire weg.

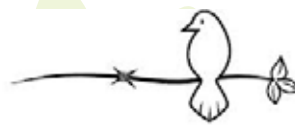
Peace Brigades International

PBI zendt vrijwilligers uit om mensen die opkomen voor de mensenrechten en bedreigd worden te begeleiden en te beschermen, momenteel bijvoorbeeld in Colombia, Honduras, Guatemala, Mexico, Nepal, Indonesië en Kenia. PBI kent als internationale organisatie afdelingen in 16 landen waar aan training van vrijwilligers gedaan wordt, voorlichting wordt gegeven en fondsen worden geworven. PBI is geweldloos, onpartijdig en financieel, religieus en politiek onafhankelijk; en heeft als motto: 'making space for peace'. Zie www.peacebrigades.nl.

Christian Peacemakers Teams

CPI verbindt zich wereldwijd met basisgroepen die lijden onder structuren van geweld en onderdrukking. In navolging van Jezus strijdt

christian peacemaker teams

ze daartegen door het trainen en uitsenden van teams die geweldloos en creatief aan vrede en verzoening werken. CPI zet zich in Amerika en Canada in voor de inheemse bevolking, en is voorts actief in Iraaks Koerdistan, Colombia, Palestina, het Grote Meren gebied in Afrika, en de zuidelijke grensgebieden van de VS, waar migranten binnenkomen. In verschillende landen in Europa en in Noord-Amerika zijn afdelingen, die o.a. trainingen verzorgen en mensen uitzenden.

Zie www.cpt.org.

Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel

EAPPI is opgezet en wordt gecoördineerd door de Wereldraad van Kerken, en heeft als doelstelling om getuige te zijn van het leven onder de bezetting, om Palestijnen en Israëli's die zich geweldloos inzetten voor de vrede bij te staan en de internationale gemeenschap te bewegen tot een andere inzet bij het conflict en aan te dringen op actie tegen onrecht in de regio. Sinds 2002 zijn 1500 vrijwilligers steeds gedurende drie maanden actief geweest als 'oecumenische begeleiders'. Door aanwezig te zijn biedt EAPPI bescherming aan kwetsbare gemeenschappen; daarnaast rapporteert EAPPI over mensenrechtenschendingen.

Zie www.eappi.org.

Non-violent Peace Force

NP is een ongewapende vredesmacht die dialoog bevordert tussen groepen die in een conflict gewikkeld zijn en biedt door UCP (Unarmed Civilian Protection) een beschermende aanwezigheid voor bedreigde burgers. NP streeft ernaar geweld te voorkomen, en waar aanwezig te

en geweldloze conflictoplossing

verminderen en te stoppen. NP is actief op de Filippijnen, in Myanmar, in Zuid-Soedan en de zuidelijke Kaukasus.

Zie www.nonviolentpeaceforce.org.

AVP/Diversity Joy

AVP staat voor Alternative to Violence Project of Alternative Visions for Peace. Dit oorspronkelijk Amerikaanse programma werd ontwikkeld door Quakers in de jaren '70 en heeft zijn wortels in de civil rights and anti-war beweging van de jaren '60. AVP wordt al meer dan 30 jaar toegepast in scholen, communities en gevangnissen in meer dan 50 landen wereldwijd. In workshops wordt gewerkt aan het vermogen om potentieel gewelddadige situaties te veranderen in vreedame situaties. Zie: www.diversityjoy.nl.

EIRENE

Vanuit het uitgangspunt van geweldloosheid werkt de interna-

tionale vredesdienst EIRENE wereldwijd aan de realisatie van vrede en gerechtigheid door projecten van lokale partnerorganisaties te ondersteunen op het terrein van ontwikkelings-samenwerking en burgervredeswerk. EIRENE heeft ongeveer 30 betaalde professionals in projecten in Afrika en Zuid-Amerika. Daarnaast doen jaarlijks ongeveer 60 mensen via EIRENE vrijwilligerswerk in het buitenland, in projecten in Europa, Noord-Amerika, Latijns-Amerika en Afrika. In Nederland is een afdeling van EIRENE actief die zich onder meer sterk maakt voor een rol van de Europese Unie als ongewapende vredesmacht in conflictgebieden.

Zie www.eirene-nederland.org.

IFOR

De International Fellowship for Reconciliation (IFOR) is een netwerk van vredesgroepen in 40 landen in alle continenten. In Nederland

Zie www.IFOR.org.

CANVAS (Belgrado)

Het Centre for Applied Nonviolent Action and Strategies (CANVAS) is een NGO die zich richt op geweldloze conflictoplossing. CANVAS wil wereldwijd democratische activisten scholen in de principes voor een succesvolle geweldloze strijd. Tot nu toe werkte CANVAS, altijd op verzoek van lokale groepen, in meer dan 50 landen waaronder Iran, Zimbabwe, Palestina, Tunesië en Egypte.

Wat kunnen we doen?

We weten heel veel, maar we lijken zo weinig te kunnen. Wat is dan de zin van al die kennis die tot ons komt? We kunnen de dingen in de wereld die onrechtvaardig zijn niet zomaar veranderen. Gevolg daarvan kan zijn: een schrijnend gevoel van

machteloosheid en tekort schieten. En dat kan dan gepaard gaan met de neiging om je maar af te sluiten en je te beperken tot de 'kleine' wereld om je heen, waar je direct wat goeds kunt doen.

De opstellers van dit document herkennen dit maar al te goed, bij zichzelf en in onze samenleving. Daar zijn geen gemakkelijke oplossingen voor. Niemand in Nederland kan als individu of als lid van een groep de wereldpolitiek veranderen; zoveel macht hebben we niet. Wat we in dit document wel wilden benadrukken is dat we in Nederland geen buitenstaanders zijn: Nederland is op allerlei manieren (als NAVO-bondgenoot, als EU-land, als handelsnatie) betrokken bij de wereldproblemen. En dus partij, met bepaalde belangen, op economisch of machtspolitiek vlak. Het is dus zaak ons bewust te zijn van onze positie, als natie en als burgers van die natie; als lid van groeperingen in dit land, dus ook als kerklid, als kerk die altijd ook onderdeel van de wereldkerk is. Zelfkritiek op onze al bestaande betrokkenheid is dus geboden.

Tegen deze achtergrond wagen we het enkele handreikingen te doen voor wat ieder van ons afzonderlijk of met anderen zou kunnen bijdragen aan een wereld met minder geweld.

* Je breed laten informeren...

... ook door informatiebronnen die in de doorsnee berichtgeving weinig geciteerd worden. Alternatieve nieuwsbronnen zoals De Correspondent (www.decorrespondent.nl), de Belgische digitale krant De Wereld Morgen (www.DeWereldMorgen.be), documentaires van onderzoeksredacties op tv, materiaal van vredesorganisaties.

* en dat doorgeven...

... bijvoorbeeld door artikelen door te sturen naar derden en via Facebook en Twitter je stem te laten horen, door informatie over te nemen in eigen artikelen in kerkbladen, regionale bladen e.d., en door de politieke partij waarvan je lid bent hierop aan te spreken.

* Tegengas bieden...

... in gesprekken waar je bij bent, waar je in verzeild raakt, waar je bewust aan deelneemt. Heel belangrijk is het om ook het perspectief van de andere 'partij' (de Russen, de Irakezen, de moslims, de joden) te laten zien. Ook is het belangrijk alert te zijn op de vele manieren waarop geprobeerd wordt ons 'de oorlog te

verkopen': *Kerk en Vrede* publiceerde enkele jaren geleden het boek *Oorlog verkopen* om bij die ontmaskering behulpzaam te zijn.

* Handtekeningen...

... zetten en/of verzamelen. Om situaties van onrecht onder de aandacht van de publieke opinie en/of van regeringsleiders te brengen. Organisaties als Amnesty International (www.amnesty.nl), Avaaz (www.avaaz.org/nl) en Change (www.change.org) zijn machtige fora met een achterban van miljoenen te mobiliseren mensen, met de macht om onrecht aan de kaak te stellen; ze hebben al veel bereikt. Wie bijdraagt aan KerkinActie of Vluchtelingenwerk wordt regelmatig gevraagd om steun d.m.v. een handtekening.

* Het gesprek zoeken...

... ook in eigen kring, bijvoorbeeld in de eigen kerkgemeenschap. Dat kan op momenten dat je samen bent, terloops, met verwijzing naar informatie die je hebt. Het kan ook door een avond te organiseren: een gesprek in een kleine bestaande kring, of een aparte bijeenkomst in klein verband over zaken uit het nieuws. Of een grotere avond in samenwerking met anderen, met bijv. een spreker van een vredesorganisatie (PAX en Kerk & Vrede hebben een sprekerslijst).

* Contact zoeken met...

... vredesgroepen (bijvoorbeeld de Ambassades voor vrede) in je eigen woonplaats en andere initiatieven gericht op vreedzaam samenleven. Sluit je aan bij een vredesorganisatie: je steun is hard nodig, moreel en materieel.

* en dan meedoen met...

... acties, zoals de demonstraties van Stop Wapenhandel bij de jaarvergadering van defensiebedrijf EADS, bij wapenbeurzen e.d. (zie www.stopwapenhandel.org). Of meld je aan bij een training om daadwerkelijk mensenrechtenactivisten in conflictgebieden bij te staan (zie boven).

* en in gebed en voorbede de slachtoffers van wereldwijd geweld gedenken.

* De kerken aanspreken

Op deze laatste suggestie gaan we nog even wat uitgebreider in, omdat wij als organisatie

die zich welbewust 'Kerk en Vrede' noemt, van mening zijn dat de kerken op dit moment op het terrein van de bezinning op geweld en oorlog te weinig van zich laten horen, intern en naar buiten toe. We vragen de landelijke kerken zich weer, zoals in de jaren '80 van de vorige eeuw, met de vragen van geweld, bewapening en oorlog bezig te gaan houden. Nederland is de laatste decennia in verschillende oorlogen betrokken, en juist in die periode bleef het vrijwel stil aan de kant van de kerken. Dat is voor velen onbegrijpelijk, en dat geldt niet alleen voor vredesactivisten. Ook veel kerkelijk betrokken militairen en de geestelijke verzorging zijn van mening dat de kerk hier taken laat liggen.

* Aan de Raad van Kerken, en in het bijzonder die kleine kerken daarin die altijd voortrekkers geweest zijn waar het gaat om de bezinning op geweld, zoals de Doopsgezinden en de Quakers, vragen we het voortouw te nemen en de thematiek van oorlog en geweld in eigen kring en vervolgens in de lidkerken expliciet aan de orde te stellen. Zowel in de opleiding van predikanten als in de educatie dient het gesprek over geloof en geweld expliciet aan de orde te komen. Ook moet ervoor worden zorg gedragen dat de aandacht voor vredesvragen substantieel onderdeel wordt van de Pelgrimage van Gerechtigheid en Vrede waartoe de Raad van Kerken besloten heeft. *Kerk en Vrede* wil hierover heel graag met de kerken in gesprek gaan. De twee grote lidkerken van de Raad noemen we hier ook nog separaat.

* De Rooms Katholieke kerk heeft wereldwijd en in Nederland een lange traditie in het herderlijk spreken over oorlog en vrede. *Kerk en Vrede* beschouwt dit als een belangrijk onderdeel van de katholieke sociale leer. Wij pleiten ervoor dat de Nederlandse bisschoppen in aansluiting op deze traditie hun herderlijk schrijven van 1995 een actueel vervolg geven. Er is juist nu behoefte aan een nieuw verstaan van de 'tekenen des tijds', aan actuele richtinggevende morele principes, en ook aan actuele standpunten en initiatieven. Wij zijn graag bereid hierover met de bisschoppen in gesprek te gaan. De in juni 2015 verschenen encycliciek *Laudato sì* van Paus Franciscus bevat veel

aanknopingspunten voor debat en dialoog over duurzame wegen naar duurzame vrede, ook voor Nederland. *Kerk en Vrede* wil dit debat en deze dialoog graag ondersteunen.

* In de Protestantse Kerk werd voor het laatst in 2002 in de Synode over oorlog en vrede gesproken, naar aanleiding van de discussie over humanitaire interventie. Een toen ingestelde projectgroep Vredesethiek leidde niet tot resultaten, en om die reden vond in 2009 een rondetafelbijeenkomst plaats met betrokkenen uit de PKN die concludeerden dat de Synode zo'n belangrijk onderwerp niet uit de weg mag gaan. In 2011 vond onder voorzitterschap van Jan Pronk een geslaagd symposium plaats, waaruit een reeks aanbevelingen voortkwam. Daarmee is echter niets gedaan en sindsdien is het stil, ook al besteedde de Wereldraad van Kerken met de bijeenkomst in Kingston in 2011 en tijdens de Assemblee van 2013 wél aandacht aan de thematiek van oorlog en geweld. Daarom verzoekt *Kerk en Vrede* de PKN deze thematiek expliciet weer op de agenda te zetten, en zo de actieve betrokkenheid waarin enkele decennia geleden sprake was, weer op te pakken. *Kerk en Vrede* is daarbij graag gesprekspartner.

Gespreksvragen

Hieronder volgen een aantal mogelijke gespreksvragen. Voor een eerste rondje (kennismaking?) kun je gebruik maken van vraag 1 en/of 15. De vragen zijn per hoofdstuk ingedeeld. Je kunt er wellicht één van uitkiezen, per hoofdstuk en dan naar keuze verder gaan. Het is vooral een middel om het gesprek richting en enige begrenzing te geven. Om in zoveel stof tot nadenken een weg te vinden. In de vragen wordt meestal 'jij' aangesproken. Dat kan natuurlijk tot ieder persoonlijk gericht zijn, maar is vooral bedoeld als: jij in het verband van jouw groep, kring, gemeenschap. Om de vrede te leren is solidaire samenwerking van onschatbaar belang, verlangde levensnoodzaak.

Bij de Inleiding:

Vraag 1: Als je leest "...nu gaat het erom de vrede te leren, ook daarvoor is tijd, energie en geld nodig...", kan de vraag zijn: hoe steek je energie, tijd of geld in het leren van vrede? Vertel elkaar over je verlangen, over wat je in ademnood brengt of juist adem geeft.

NB dit kan een eerste rondje zijn om elkaar beter te leren kennen!

Bij hoofdstuk 1: Onze motieven

Vraag 2: Als inspiratiebronnen worden genoemd de joodse traditie, ook zoals die geleefd werd door Jezus. Wat zijn jouw bronnen van inspiratie? Wat maakt of houdt jou bewogen? Heb je ervaring met een (religieuze) gemeenschap, die creatief en tegendraads is, zoekend naar vormen van gewelddoos verzet... Wat verwacht je daarvan, ook van jezelf daarin?

Vraag 3: De Wereldraad van Kerken heeft de aanzet gegeven tot een 'Pelgrimage van

gerechtigheid en vrede'. De Nederlandse Raad van kerken heeft dit oecumenische initiatief opgepakt. Wat vind je van deze beweging?

Vraag 4: Lees de laatste alinea van hoofdstuk I, vanaf..."Pacifisme hoeft niet te worden opgevat als een bekrompen 'isme'..." (tot aan het einde). Wat vind je van deze omschrijving van 'pacifisme'?

Bij hoofdstuk 2: Over de vier brandhaarden

Wellicht is het raadzaam om samen één van deze op zich ingewikkelde brandhaarden te kiezen, als aanbeveling om 'niet de hele wereld overhoop te halen'?

Vraag 5: *IS in Syrië en Irak.* Zonder de gruwelen van Daesh (IS) goed te praten, wordt in dit gedeelte gezocht naar oorzaken en achtergronden van het 'succes' van deze beweging. Kun je de zin van die analyse inzien? Welke zin heeft dat?

Vraag 6: *Oekraïne.* Wat vind je van de belichting van de rol van de Westerse wereld (NAVO/politiek) in dit gegroeide conflict? Ervaar je verschil met de belichting in de (meeste?) media?

Vraag 7: *Israël en Palestina.* Nogal eens wordt kritiek op de politiek van de staat Israël uitgelegd als antisemitisme. Israël wordt dan gezien als 'religieuze entiteit'. Hoe zou je daarop reageren?

Vraag 8: *Afrika.* In dit gedeelte gaat het onder andere over de 'vloek van de grondstoffenrijkdom'. Wat vind je van de vaststelling: "De bedrijven die die grondstoffen exploiteren dragen een grote verantwoordelijkheid"? Stel jij andere zaken vast?

Bij hoofdstuk 3: wat we ervan leren

Vraag 9: Wat we kunnen leren van deze zogenaamde brandhaarden.....Helpt deze analyse ons verder? Om de vrede te leren? Wat spreekt je aan, wat minder?

Vraag 10: Gevoelens van machteloosheid worden verwoord. Helpt het ons als we die gevoelens kunnen uiten? Niet zonder kant en wal, maar om ruimte te creëren voor gedeelde hoop en nieuwe moed?

Vraag 11: Als het gaat over de wapenindustrie, vinden we dat we daarover voldoende geïnformeerd zijn? Zo nee, hoe komen we daarvan het 'fijne' te weten?

Bij hoofdstuk 4 over een ander vredesbeleid

Vraag 12: Je leest hier een opsomming over wat zou moeten veranderen 'op korte

termijn' en 'op lange termijn'? Vertel elkaar waar je je wel of niet bij betrokken voelt. Ver van ons bed? Of is het wellicht dichterbij te brengen? Deel de ervaringen hiermee.

Vraag 13: Als het gaat over alternatieven voor een militaire aanpak, is dat dan een kwestie van 'geloven in' of kan daar meer aan gewerkt worden? Hoe zien we dat voor ons?

Bij hoofdstuk 5 met een reeks voorbeelden

Vraag 14: Waar ben je of voel je je zelf bij betrokken, als je deze lijst van actuele voorbeelden doorleest? Werkt zo'n overzicht motiverend? (Hoe) kunnen we van deze bewegingen meer 'nieuws maken'?

Bij hoofdstuk 6 over wat we kunnen doen

Vraag 15: Lees de inleiding van dit hoofdstuk.

Herkenbaar? Korte uitwisseling van ervaringen.

NB deze vraag kan ook als startvraag voor een eerste rondje gebruikt worden!

Vraag 16: Als je dan de aanbevelingen leest: waar werk je graag aan mee? Of liever niet? Wat sluit het meest aan bij jouw interesse of verlangen?

Vraag 17: Onder 'je breed informeren' gaat het over alternatieve nieuwsbronnen. Maak je daar (ook) gebruik van? Zo ja, hoe word je daar wijzer van?

Vraag 18: In het laatste gedeelte gaat het over het 'aanspreken van de kerken'. Als je op de één of andere manier betrokken bent bij een levensbeschouwelijke gemeenschap, welk heil zie je in deze of dergelijke aanbevelingen? Wat zou je zelf willen aanbevelen?

Vredesspiraal is het kwartaalblad van de Vereniging Kerk en Vrede.

Redactie

Mark Akkerman, Benjamin Baars, Jan Anne Bos, Héleen Broekema, Arie de Bruijn, Rob van Essen, Lambert van Gelder (eindred.), Leen van den Herik, Yosé Höhne-Sparborth.

Kerk en Vrede

Kerk en Vrede is een landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid. Het alom

heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen – moet weerlegd en ontzenuwd worden.

Abonnement

Als u het werk van Kerk en Vrede onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,- per jaar, inclusief een abonnement op Vredesspiraal en een aantal keren per jaar een ledenbrief. Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,- per jaar.
Los nummer: € XXXXX

IBAN:

NL74 INGB 0000 4353 82

Adres

Kerk en Vrede Vredesspiraal
Postbus 1528
3500 BM Utrecht
tel. 030-2316666
info@kerkenvrede.nl of
a.debruijn@kerkenvrede.nl
www.kerkenvrede.nl
facebook.com/kerkenvrede
twitter.com/kerkenvrede

Druk

Narratio, Gorinchem

Aanbevelingen voor de politiek

Als visiestuk pleit dit document boven alles ervoor om geen genoegen te nemen met vage idealen of bondgenootschappelijk verplichtingen of verwachte economische voordelen als basis voor de Nederlandse militaire betrokkenheid bij conflicten. Uitgangspunt zou moeten zijn een uitgewerkte en samenhangende buitenlandvisie, met daarin:

- een analyse van effecten van militaire ingrepen in het verleden;
- aandacht voor diplomatieke mogelijkheden om partijen rond de tafel te krijgen, met inschakeling van regionale bemiddelaars;
- een realistische inschatting van de effecten van een militaire ingreep en de schade en kosten daarvan op lange termijn (de gevolgen voor de veiligheid van de lokale bevolking, het ontstaan van vluchtelingenstromen, verstoring van regionale krachtsverhoudingen, ontwikkeling van anti-westerse gevoelens)

Geweld moet echt de allerlaatste optie zijn. Daaraan vooraf gaan de inzet van ontwikkelingsprogramma's en diplomatie – bezuiniging daarop vergroot economische en politieke spanningen. Nederland moet meer aandacht besteden aan de relatie tussen economische onderdrukking en het ontstaan van geweldadige conflicten. In Nederland zetelt de hoofdstad van het internationaal recht: in Den Haag. Dat moet Nederland brengen tot een grotere inzet op het gebied van conflictpreventie en conflictoplossing. Te denken is aan:

- aandacht voor niet-militaire vormen van conflictbemiddeling en -oplossing, zoals het creëren en opleiden van groepen snel inzetbare civiele experts met verschillende achtergronden en een pool van burgervredewerkers en bemiddelaars;
- studie naar gerichte en beperkte sancties als alternatief voor de inzet van geweld;
- het verder ontwikkelen van early-warning-systems;
- steun bij het opbouwen van een rechtstaat;
- het re-integreren van kindsoldaten.

Uit de Nederlandse bondgenootschappelijke en economische betrokkenheid bij dubieuze regimes blijkt het meten met twee maten. Dit ondermijnt de geloofwaardigheid in de ogen van de lokale bevolking en vraagt om politiek debat. Hiernaast verdient de verwevenheid van de Nederlandse politiek met de wapenindustrie kritische aandacht. Als concrete acties voor de korte termijn worden in dit document genoemd:

- het tegengaan van materiële steun aan IS: grenzen dicht voor strijders, wapenleveranties onderscheppen, financiers aanpakken, olie-export door IS tegenhouden;
- actieve inzet voor een staakt-het-vuren in Syrië;
- actieve inzet voor een beter beleid t.a.v. Soennieten in Irak;
- menswaardige opvang van vluchtelingen op veilige plaatsen, en het ruimhartig toelaten van vluchtelingen in Europa;
- het verlenen van effectieve humanitaire hulp.

DESIDERIUS ERASMUS:

Klacht van de vrede

Zo'n 500 jaar geleden schreef Desiderius Erasmus zijn Klacht van de vrede, die overal door alle volken verstoten en versmaad wordt. Het is een scherp geschrift, waarin Erasmus de waanzin van de oorlog analyseert, in het bijzonder de waanzin van de oorlog tussen christenen onderling. Enkele citaten uit zijn slotbetog:

"Gij wilt oorlog voeren? Onderzoek dan eerst wat vrede is: wat de eerste voor goeds en de laatste voor kwaads meebrengt; en bereken dan eens of het werkelijk loont de vrede met de oorlog te verwisselen."

"En wanneer gij nu de juiste rekening opmaakt van al deze posten en dan nog niet bemerkt dat gij met een tiende van deze uitgaven de vrede had kunnen afkopen, dan zal ik, de Vrede, het gelaten dragen, dat ik overal verdreven wordt."

"Maar wanneer niets u (tot vrede) kan bewegen, noch het natuurlijk gevoel, noch vrome eerbied, noch de gedachte aan zovele rampen, dan zal toch zeker de smaad die Christus' naam wordt aangedaan, uw zielen tot eenheid dringen. Een hoe groot deel van de wereld is in handen der christenheid? En toch is dat een stad op een hoge berg, een schouwspel voor God en de mensen. Wat moet men er echter van denken, wat ervan zeggen en welke smaadwoorden braken de vijanden van Christus' naam niet tegen Christus uit, wanneer zij zien dat de christenen zo onder elkaar strijden om onbeduidender oorzaken dan de heidenen, wreder dan de goddelozen en met afschuwelijker wapens dan zij?

Door wie zijn de kanonnen uitgevonden? Soms niet door christenen? En om dit alles nog ongeloofwaardiger te maken, worden aan die kanonnen de namen der Apostelen gegeven, worden er beelden in gegraveerd. O wrede bespotting! Paulus, de onvermoeibare strijder voor de vrede, zal zo'n hels werktuig naar een christen slingeren? Indien het onze wens is de Turken tot het christelijk geloof te bekeren, laten wij dan eerst zelf christenen zijn! Nooit zullen zij geloven dat wij dat zijn, als zij zien dat wat Christus boven alles verafschuwd heeft, nergens krachtiger optreedt dan juist bij de christenen."

Desiderius Erasmus: *De Klacht van de vrede*, Amsterdam 1947, pag.71-78.